

No. 5.3

**FINANCIELE POSITIE VAN REDERIJEN
TER GROTE ZEEVISSERIJ**

L 26
5.3 B

Augustus 1970

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Visserij**

401469

HOOFDSTUK VI	DE VERMOEDELIJKE FINANCIËLE POSITIE PER ULTIMO 1968	64
HOOFDSTUK VII	HERWAARDERING, INHAALAFSCHRIJ- VINGEN EN FINANCIERINGSWINST	66
HOOFDSTUK VIII	VERMOEDERLIJKE VERMOGENSBE- HOEFTE VAN DE GEHELE GROTE ZEE- VISSERIJ BIJ VERVANGING VAN SCHEPEN OP KORTE TERMIJN	69
SUMMARY		73
BIJLAGEN :	1. Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbe- drijven (x f. 1 000,-)	78
	2. Gezamenlijke resultatenrekeningen van 12 rederijen (x f. 1 000,-)	79
	3. Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, alleen rederij-afdelingen (x f. 1 000,-)	80
	4. Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, alleen nevenbedrijven (x f. 1 000,-)	81
	5. Gezamenlijke balansen van 4 rederijen met in de verslagperiode relatief veel in- vesteringen in schepen, totaal van rederij- afdelingen en nevenbedrijven (x f. 1 000,-)	82
	6. Gezamenlijke balansen van 8 rederijen met in de verslagperiode relatief weinig inves- teringen in schepen, totaal van rederij- afdelingen en nevenbedrijven (x f. 1 000,-)	83
	7. Resultatenrekeningen van rederijen met in de verslagperiode relatief veel en relatief weinig investeringen in schepen (x f. 1 000,-)	84
	8. Toelichting bij de berekening van het perma- nent in de schepen geïnvesteerde vermogen	85
	9. Toelichting bij de berekening van de bruto- kredietruimte op basis van de boekwaarde op basis van de vervangingswaarde van de schepen	86
	10. Begripsomschrijvingen	87

Woord vooraf

Het doel van deze publikatie is overheid en bedrijfsleven inzicht te verschaffen in de financiële positie van rederijen ter grote zeevisserij.

Het rapport geeft een beeld van de feitelijke situatie per ultimo 1964 tot en met 1967, alsmede een raming van de vermoedelijke financiële positie per ultimo 1968. Voorts is de vermogensbehoefte geraamd voor de gehele Nederlandse grote zeevisserij indien de op bedrijfseconomische basis afgeschreven trawlers zouden worden vervangen.

Het rapport is getoetst aan het oordeel van de hieronder vermelde leden van de Commissie van Advies ad hoc, die van mening waren dat hierin een goed beeld wordt gegeven van de financiële positie van de rederijen ter grote zeevisserij. Overigens is van de waardevolle aanvullende opmerkingen van genoemde commissie een dankbaar gebruik gemaakt.

Ir. Th.J. Tienstra,
Directeur der Visserijen, Den Haag - voorzitter.

Mr. K.W. Cuperus,
Directeur Scheepshypotheekbank Nederland N.V., Rotterdam.

Drs. D.J. van Dijk,
Voorzitter Produktschap voor Vis en Visprodukten, Den Haag

Drs. G. Hartstra,
Directeur Scheepvaart Krediet N.V., Amsterdam.

J.J. Koningh,
Bestuurder Nederlandse Bond van Vervoerspersoneel, IJmuiden.

Dr. H.A.H. Boelmans Kranenburg,
Secretaris van de Redersvereniging voor de Nederlandse Zeevisserij, Scheveningen.

N. Parlevliet,
reder, Katwijk.

Drs. M.J. Schut, econoom
Directie van de Visserijen, Den Haag

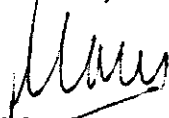
Drs. P.G.C. Siemens,
reder, IJmuiden.

Drs. R.G.E. Vissers,
Onderdirecteur Nationale Investeringsbank, Den Haag.

Het onderzoek werd verricht door drs. A.G.U. Hildebrandt, hoofd van de afdeling Visserij, W.H.Th. Gieling en drs. W. Smit.

Een woord van dank aan de reders, die aan dit onderzoek hun welwillende medewerking verleenden, is hier zeker op zijn plaats.

De Directeur,

(Prof. dr. A. Maris)

Den Haag, augustus 1970

Samenvatting

Doel en omvang van het onderzoek

Het onderzoek heeft tot doel op korte termijn de feitelijke financiële positie van rederijen ter grote zeevisserij weer te geven. In verband met de urgentie van het onderzoek moest het verslag worden beperkt tot de periode van ultimo 1964 tot en met ultimo 1967. Voorts worden enkele voorlopige cijfers per ultimo 1968 vermeld.

De vloot van de grote zeevisserij bestond per ultimo 1967 uit 114 schepen van 26 rederijen, waarvan 58 schepen van 12 rederijen bij het onderzoek waren betrokken. De onderzochte rederijen geven een goed beeld van de financiële positie van de gehele Nederlandse grote zeevisserij.

Behalve aan het eigenlijke rederijbedrijf - de exploitatie van visserij-schepen - nemen de meeste rederijen tevens deel aan de handel in visserijprodukten (in het bijzonder gezouten haring). In een aantal gevallen exploiteren zij ook andere nevenbedrijven (ijsfabricage, zouthandel, fileerbedrijf, bereiding van halfconserven, enz.). Van de 12 bij het onderzoek betrokken rederijen waren er 8 bij bovengenoemde handels- of andere activiteiten betrokken.

Uitgangspunten

De schepen zijn geherwaardeerd op basis van vervangingswaarde en een op 14 jaar getaxeerde economische levensduur. Met eventuele latente belastingverplichtingen als gevolg van de herwaardering en van vervroegde afschrijvingen is geen rekening gehouden.

Uitgegaan is van de veronderstelling van voortgezette bedrijfsuitoefening - going concern - en niet van liquidatie. De balanswaarde van terreinen, gebouwen, installaties, enz. zijn daarom ongewijzigd uit de oorspronkelijke jaarrekeningen overgenomen.

Balansen

De gezamenlijke balansen, zie tabel 1, blz. 8) laten een stijgend balanstotaal zien, zowel van het gehele bedrijf als van de rederijafdelingen en nevenbedrijven afzonderlijk. Wat betreft de activa zijn het vooral de schepen en ten aanzien van de nevenbedrijven de vlottende activa die tot deze stijging hebben bijgedragen. Aan de passiefzijde zijn de Reserve Herwaardering en de schulden op korte termijn toegenomen; het vreemde vermogen op lange termijn is verminderd, evenals het overige eigen vermogen.

Tabel 1. Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, in miljoenen guldens

Per ultimo	Totaal		Red.afd.		Nevenbedr.	
	1964	1967	1964	1967	1964	1967
Activa:						
Schepen 1)	36,1	40,7	36,1	40,7	-	-
Overige vastgelegde midd.	7,5	7,6	4,0	4,0	3,5	3,6
Totaal vastgelegde midd.	43,6	48,3	40,1	44,7	3,5	3,6
Vlottende activa	10,3	11,3	3,2	2,8	7,1	8,5
Liquiditeiten	2,0	2,6	1,3	1,8	0,7	0,8
Totaal	55,9	62,2	44,6	49,3	11,3	12,9
Passiva:						
Reserve Herwaardering	4,5	11,2	4,5	11,2	-	-
Overig eigen vermogen	15,5	13,2	10,1	7,1	5,4	6,1
Totaal eigen vermogen	20,0	24,4	14,6	18,3	5,4	6,1
Vreemd verm. lange term.	25,8	23,5	24,1	22,2	1,7	1,3
Schulden korte termijn	10,1	14,3	5,9	8,8	4,2	5,5
Totaal	55,9	62,2	44,6	49,3	11,3	12,9

1) Inclusief schepen in aanbouw en in bestelling.

De procentuele samenstelling van de gezamenlijke balansen van de 12 rederijen (zie tabel 2, blz. 9) blijkt voor wat betreft de activa weinig verschuivingen te hebben ondergaan in de periode 1964-1967. De samenstelling van de passiva is veranderd in die zin, dat een belangrijk gedeelte van het vreemde vermogen op lange termijn plaats heeft moeten maken voor schulden op korte termijn. Het eigen vermogen is relatief iets toegenomen als gevolg van de stijging van de Reserve Herwaardering; het overige eigen vermogen daalde relatief.

Vergelijking van de cijfers van relatief veel en weinig investerende rederijen laat voor wat betreft de activa steeds een tegengesteld verloop van de percentages zien. Ook aan de passiefzijde is dit globaal het geval. Bij de beoordeling van de percentages, vooral die van het eigen vermogen, dient een belangrijke stijging (met 73%) van het balanstotaal bij de veel investerende rederijen te worden ingecalculeerd, waartegenover het balanstotaal van de weinig investerende rederijen juist licht (met 8%) daalde. Op grond van de wijzigingen in de samenstelling van de balans kan worden vastgesteld dat de investeringen in nieuwe schepen met een belangrijke hoeveelheid vreemd vermogen zijn gefinancierd.

Tabel 2. Samenstelling van de balansen (inclusief nevenbedrijven)
in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	Totaal 12 rederijen		4 rederijen veel invest.		8 rederijen weinig invest.	
	1964	1967	1964	1967	1964	1967
Activa:						
Schepen 1)	65	66	70	75	63	60
Overige vastgelegde midd.	13	12	12	8	14	15
Totaal vastgelegde midd.	78	78	82	83	77	75
Vlottende activa	18	18	14	12	19	22
Liquiditeiten	4	4	4	5	4	3
Totaal	100	100	100	100	100	100
Passiva:						
Reserve Herwaardering	8	18	12	17	7	19
Overig eigen vermogen	28	21	36	23	25	20
Totaal eigen vermogen	36	39	48	40	32	39
Vreemd verm. lange term.	46	38	35	43	49	35
Schulden korte termijn	18	23	17	17	19	26
Totaal	100	100	100	100	100	100

1) Inclusief schepen in aanbouw en in bestelling.

Rentabiliteit

Uit tabel 3 blijkt dat in de beschouwde periode de rentabiliteit sinds 1965 regelmatig is gedaald. De relatief veel investerende rederijen bereikten gemiddeld een, soms aanzienlijk, beter resultaat dan de weinig investerende rederijen, alhoewel ook van eerstgenoemde rederijen het resultaat in 1967 ongunstig was.

De verschillen tussen de rentabiliteit van het totale vermogen en die van het eigen vermogen zijn in diverse gevallen aanzienlijk geweest. De oorzaak hiervan moet worden gezocht in de financieringswijze, waarbij in ruime mate gebruik is gemaakt van (voornamelijk hypothecaire) leningen. Bij een relatief lage rentabiliteit van het totale vermogen heeft deze financieringswijze een versterkt ongunstig effect op de rentabiliteit van het eigen vermogen en daarmee op de financiële positie.

Uit voorlopige cijfers over 1968 blijkt dat de rentabiliteit van het eigen vermogen (-5,8%) en ook dat van het totale vermogen (-0,1%), iets minder ongunstig was dan in 1967.

Tabel 3. Rentabiliteit van eigen en totale vermogen

	1965	1966	1967
Gemiddelde rentabiliteit in procenten van het eigen vermogen:			
12 rederijen: rederijafdelingen	4,2	- 2,7	-16,9
nevenbedrijven	7,8	7,7	1,1
totaal	5,2	- 0,1	-12,5
4 rederijen met relatief veel investeringen	10,1	5,4	- 6,2
8 rederijen met relatief weinig investeringen	2,8	- 2,9	-15,9
Gemiddelde rentabiliteit in procenten van het totale vermogen:			
12 rederijen: rederijafdelingen	4,2	1,5	- 4,6
nevenbedrijven	7,8	7,9	2,5
totaal	4,9	2,5	- 3,7
4 rederijen met relatief veel investeringen	8,0	5,1	- 0,7
8 rederijen met relatief weinig investeringen	3,7	1,3	- 5,4

Solvabiliteit en liquiditeit

Een voorlopige indicatie betreffende de financiële positie geven de solvabiliteit (verhouding tussen totaal vermogen en vreemd vermogen) en de liquiditeit; de laatste in de vorm van de current ratio (verhouding tussen vlottende activa, inclusief liquiditeiten, en vlottende passiva).

De solvabiliteit (zie tabel 4) moet in het algemeen als onvoldoende worden gekenschetst, vooral met het oog op de bijzondere risico's die het visserijbedrijf oplevert, waardoor de bedrijfsresultaten sterk variëren.

Tabel 4. Solvabiliteit (verhouding totaal vermogen/vreemd vermogen) in procenten

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
12 rederijen	156	164	167	164
4 relatief veel invest. rederijen	193	185	171	166
8 relatief weinig invest. rederijen	147	157	165	163

Op grond van de percentages kan de gevolgtrekking worden gemaakt, dat per ultimo 1967 de stand van zaken gemiddeld beter was dan per ultimo 1964. De relatief veel investerende rederijen, in 1964 nog beschikend over een belangrijk betere solvabiliteit dan de weinig investerende rederijen, verkeerden per eind 1967 ongeveer in dezelfde positie als de laatstgenoemde rederijen, waarvan de solvabiliteit verbeterde.

De current ratio, een maatstaf voor de liquiditeit, is in het algemeen ongunstiger geworden (zie tabel 5); in 1967 waren de vlottende activa zelfs geringer dan de vlottende passiva.

Tabel 5. Current ratio (verhouding vlottende activa/passiva)
in procenten

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
12 rederijen	122	121	121	97
4 relatief veel invest. rederijen	111	153	127	102
8 relatief weinig invest. rederijen	125	113	118	95

De verhoudingscijfers die de solvabiliteit en de liquiditeit (current ratio) aangeven, leveren echter slechts een beperkt beeld van de financiële positie. Een diepgaande analyse, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met het verband tussen activa en passiva wat betreft de termijnen waarop deze in het bedrijf zijn vastgelegd resp. ter beschikking staan, zal in het navolgende worden gegeven.

Financieel weerstandsvermogen op lange termijn

Voor de genoemde analyse zijn de activa (in het vervolg genoemd "bestedingen") en passiva (in het vervolg "middelen") verdeeld naar permanent, langlopend en kortlopend vastgelegd resp. ter beschikking staand (zie tabel 6). Van een bevredigende financiële positie is sprake als er tenminste evenwicht bestaat tussen de termijnen waarop de middelen ter beschikking staan en de termijnen waarop de bestedingen zijn vastgelegd.

Tabel 6. Middelen en bestedingen in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	Totaal 12 rederijen		4 rederijen veel invest.		8 rederijen weinig invest.	
	1964	1967	1964	1967	1964	1967
Permanent: middelen	52	55	63	52	49	57
bestedingen	62	71	61	57	63	79
Langlopend: middelen	45	37	33	42	48	34
bestedingen	34	25	35	38	33	17
Kortlopend: middelen	3	8	4	6	3	9
bestedingen	4	4	4	5	4	4

De cijfers tonen aan dat er van een evenwichtige situatie in het algemeen geen sprake was; slechts de relatief veel investerende rederijen bereikten per ultimo 1964 een zeker evenwicht. Per ultimo 1967 was voor de rederijen gezamenlijk en tevens voor de beide afzonderlijke groepen, de situatie ongunstiger dan per ultimo 1964.

De permanente middelen (hoofdzakelijk eigen vermogen) waren in het algemeen onvoldoende om de permanente bestedingen te dekken, zodat er kan worden gesproken van een tekort aan permanente middelen. Het verschil tussen permanente middelen en bestedingen is een maatstaf voor het

financiële weerstandsvermogen op lange termijn (zie tabel 7). Dit weerstandsvermogen kan dan ook gemiddeld bepaald onvoldoende worden geacht.

Tabel 7. Financieel weerstandsvermogen (saldo middelen minus bestedingen) op lange termijn, in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
12 rederijen	-10	- 9	- 9	-16
4 relatief veel invest. rederijen	2	3	1	- 5
8 relatief weinig invest. rederijen	-14	-14	-15	-22

Gedurende 1965 en 1966 bleef het weerstandsvermogen op lange termijn vrij constant; in 1967 trad evenwel een aanzienlijke verslechtering op. De situatie bij de relatief veel investerende rederijen was beter dan bij de weinig investerende. Uit de voorlopige cijfers over 1968 blijkt dat het tekort aan financieel weerstandsvermogen op lange termijn van de gezamenlijke rederijen is toegenomen van -16% tot -26% van het balanstotaal.

Liquiditeit op korte termijn

De liquiditeit op korte termijn wordt bepaald door het verschil tussen kortlopende middelen en bestedingen (het liquiditeitssaldo), waarbij de situatie beter is naarmate de bestedingen de middelen overtreffen. Ook in dit opzicht verkeerden de rederijen per ultimo 1967 in een ongunstige positie (zie tabel 8). Voorts blijken de veel investerende rederijen ook wat dit betreft er minder ongunstig voor te staan dan de weinig investerende. Een van de hoofdoorzaken van dit verschil was de bij de veel investerende rederijen relatief hogere cash-flow.

Tabel 8. Liquiditeit op korte termijn (liquiditeitssaldo), in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
12 rederijen	0	1	2	-4
4 relatief veel invest. rederijen	0	6	4	-1
8 relatief weinig invest. rederijen	1	-1	0	-5

Per eind 1968 was, volgens voorlopige cijfers, de liquiditeit op korte termijn voor de gezamenlijke rederijen ongeveer hetzelfde als per eind 1967 (-4% van het balanstotaal).

Financieel weerstandsvermogen op korte termijn

Op basis van de totale brutokredietruimte, de reeds opgenomen lenin-

gen op lange termijn en het liquiditeitssaldo, is een benadering van het financiële weerstandsvermogen op korte termijn gemaakt (zie tabel 9). Ook dit weerstandsvermogen blijkt gering te zijn, hetgeen nauwelijks verwondering behoeft te wekken, gezien het geconstateerde surplus aan langlopende middelen in verhouding tot de langlopende bestedingen en het ongunstige liquiditeitssaldo.

Tabel 9. Financieel weerstandsvermogen op korte termijn, in procenten van de jaarkosten

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
12 rederijen	6	9	9	6
4 relatief veel invest. rederijen	15	19	18	12
8 relatief weinig invest. rederijen	2	5	6	4

De veel investerende rederijen blijken gemiddeld ook in dit opzicht in een aanzienlijk betere positie te verkeren dan de weinig investerende. Voor de gezamenlijke rederijen nam in 1968 - volgens voorlopige cijfers - het weerstandsvermogen op korte termijn af tot 1% van de jaarkosten, tegen 6% per eind 1967.

Vergroting van het eigen, althans risicodragend, vermogen gewenst

De financiële positie van de rederijen kan belangrijk worden verbeterd, indien de rederijen er in zouden slagen het eigen (dus permanente) vermogen te vergroten. In de eerste plaats zou de rentabiliteit van het eigen vermogen, door het verminderen van rentebetalingen, verbeterd worden, zodat aantasting van het eigen vermogen door verliezen in mindere mate zou plaats hebben. Voorts zou deze gang van zaken vanzelfsprekend het weerstandsvermogen op lange termijn in aanzienlijke mate versterken. Ook de liquiditeit op korte termijn zou, door het verminderen van aflossingen en rentebetalingen op het vreemde vermogen, verbeteren. Een en ander houdt dan tevens in een krachtiger weerstandsvermogen op korte termijn. Enkele nadelen van een financieringswijze met overwegend eigen vermogen (een druk op de rentabiliteit van het eigen vermogen bij een relatief hoge rentabiliteit van het totale vermogen en een geringere mogelijkheid om de gevolgen van inflatie af te wentelen op kredietverstrekkers) zijn in het algemeen van geringe betekenis. In dit verband is een vergelijking met de koopvaardij interessant. Bij deze laatstgenoemde bedrijfstak speelt het vreemde vermogen een ondergeschikte rol in de financiering. Daardoor verschilt de rentabiliteit van het totale vermogen en die van het eigen vermogen weinig. Hoewel de rentabiliteit van het totale vermogen bij de koopvaardij in de periode 1965-1967 lager was dan bij de grote zeevisserij, bracht de genoemde financieringswijze met zich mee, dat de rentabiliteit van het eigen vermogen van de koopvaardij minder ongunstig was dan die van de grote zeevisserij.

Financieringsvoordeel bij concentratie

Afgezien van waarschijnlijke voordelen door een doelmatiger exploitatie van de schepen, biedt concentratie, in de zin van fusie van rederijen, financieringsvoordelen. Het samenbrengen van een groter aantal schepen binnen een onderneming vergroot namelijk de mogelijkheden tot intensieve financiering. Dit betekent dat bij een gegeven grote omvang van een gefuseerde vloot de financieringsbehoeften in totaal geringer zullen zijn dan de som van de financieringsbehoeften van de afzonderlijke rederijen.

Vermogensbehoefte bij vervanging van schepen op korte termijn

Voor de grote zeevisserij waren per medio 1969 27 schepen aan het einde van de veronderstelde economische levensduur van 14 jaar gekomen. Vervanging van deze schepen zou (bij een gelijkblijvende capaciteit wat betreft bruto-inhoud en motorvermogen) een vermogensbehoefte doen ontstaan van circa 22,4 miljoen gulden.

De financiële positie van de afzonderlijke rederijen is in het algemeen echter van dien aard, dat vervanging van het genoemde aantal schepen grote financiële problemen met zich mede zou brengen. Vergroting van het eigen vermogen zou voor de rederijen gewenst zijn om vervanging van bovengenoemde schepen op een verantwoorde wijze te kunnen financieren. Schaalvergroting, b.v. door middel van fusies, zou de mogelijkheid om in de financieringsbehoefte te voorzien, vergemakkelijken.

HOOFDSTUK I

De belangrijkste ontwikkelingen in de grote zeevisserij

§ 1. Aantal rederijen

De grote zeevisserij wordt uitgeoefend door rederijen die trawlers en loggers exploiteren voor de visserij op voornamelijk de Noordzee. Het aantal van deze rederijen toont een steeds verdergaande daling (tabel 10). Ultimo 1954 waren er 53 rederijen ter grote zeevisserij. Per ultimo 1964 was dit aantal gedaald tot 33, per ultimo 1967 tot 26 en per medio 1969 tot 20. Deze teruggang is vooral het gevolg van de opheffing van kleine rederijen waarvan de schepen, voor zover zij niet werden gesloopt, werden overgenomen door andere rederijen.

§ 2. Vloot

Het aantal schepen waarmee de grote zeevisserij wordt uitgeoefend is sterk gedaald: van 258 schepen per ultimo 1954 tot 114 per ultimo 1967 (tabel 10). Het aantal loggers verminderde van 203 per ultimo 1954 tot 12 per ultimo 1967. De inkrimping van de loggervloot werd bespoedigd door een slooppremie van de overheid, waardoor 31 loggers aan de visserij werden onttrokken.

Het aantal trawlers is gestegen van 55 per ultimo 1954 tot 102 per ultimo 1967. Tot en met 1960 waren er uitsluitend zijtrawlers in de vaart. In 1961 werd de eerste hektrawler in exploitatie genomen. De eerste hektrawler, uitgerust met een diepvriesinstallatie, kwam in 1965 in bedrijf. Eind 1967 waren er 13 hektrawlers zonder - en 8 met diepvriesinstallatie in exploitatie.

Tabel 10. Overzicht van de vloot van de grote zeevisserij (toestand per 31 december)

	1954	1957	1960	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Aant. rederijen	53	50	37	33	29	27	26	21	20
Aant. schepen totaal	258	221	212	146	115	111	114	103	91
w.v. loggers	203	144	118	30	13	12	12	9	4
zijtrawlers	55	77	94	107	91	83	81	74	67
hektrawlers	-	-	-	9	10	10	13	11	11
hektrawl. met diepvriesinst.	-	-	-	-	1	6	8	9	9
Totale bruto-inhoud BRT x 1 000	47,2	43,5	43,7	38,4	33,4	33,2	33,5	31,1	28,1
Totale motorverm. pk x 1 000	67,7	72,4	85,3	99,1	91,1	89,3	94,0	88,6	82,2

De sterke inkrimping van de vloot betekende niet dat de totale vangstcapaciteit, voor zover deze in de grootte en het motorvermogen van de schepen tot uitdrukking komt, in dezelfde mate is verminderd. De gemiddelde inhoud per schip is aanzienlijk toegenomen, nl. van 183 bruto-registerton (B.R.T.) per ultimo 1954 tot 294 B.R.T. per einde 1967. Het gemiddelde motorvermogen per schip is nog meer gestegen: van 262 pk tot 824 pk. De schepen werden bovendien uitgerust met moderne navigatie- en visopsporingsapparatuur.

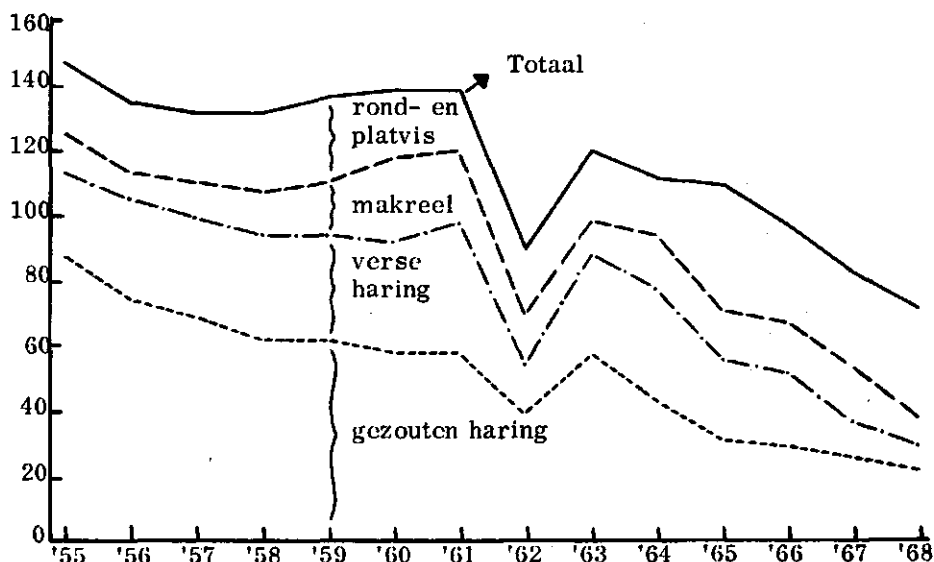
§ 3. Aanvoer

Grafiek 1 toont het verloop van de aangevoerde hoeveelheden haring, makreel, rond- en platvis van 1955 t/m 1967. Tussen 1955 en 1967 had een vrijwel ononderbroken daling van de totale aanvoer plaats. In 1967 bedroeg de totale aanvoer nog slechts 56 procent van die in 1955, als gevolg van de sterke daling van de haringaanvoer, die in de periode 1955-1967 tot een derde verminderde.

Voor de aanzienlijke teruggang van de Nederlandse haringvangsten worden verschillende oorzaken genoemd:

- overbevissing op de Noordzee met trawl- en purse-seinenetten;
- uitbreiding van de visserijgrenzen door andere landen;
- het door de biologen vermelde geringe broedsucces van bepaalde jaarklassen in sommige gebieden.

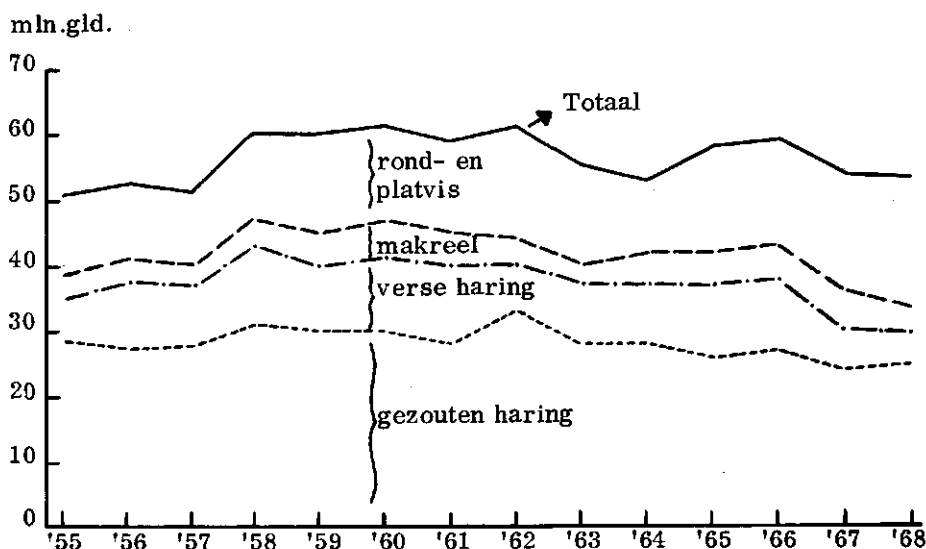
Grafiek 1. Aanvoer van de grote zeevisserij in miljoenen kg mln.kg.

§ 4. Besomming

De totale besomming is in de periode 1955-'67, ondanks de sterke daling van de aangevoerde hoeveelheid, slechts weinig toegenomen (grafiek 2) van f. 50,8 miljoen tot f. 54 miljoen. Indien met de verminderde koopkracht van de gulden rekening wordt gehouden is er echter sprake van een belangrijke teruggang. De totale besomming van f. 50,8 miljoen in 1955 vertegenwoordigde, na correctie met het prijsindexcijfer van de kosten van levensonderhoud, in 1967 een koopkracht van f. 75 miljoen. In reële koopkracht gemeten is de totale besomming van de grote zeevisserij in 1967 derhalve gedaald met 28% ten opzichte van 1955, tegenover een aanvoerdaling van 44% in dezelfde periode.

Grafiek 2. Besomming van de grote zeevisserij in miljoenen gld

Uit tabel 11 blijkt dat de betekenis van de grote zeevisserij, gezien in het kader van de Nederlandse visserij als geheel, is teruggelopen.

Tabel 11. Aanvoer en besomming van de grote zeevisserij in verhouding tot de totale Nederlandse visserij

	Aanvoer (mln. kg)		Besomming (mln. gld.)	
	totaal Ned. visserij	w.v. grote zeevisserij %	totaal Ned. visserij	w.v. grote zeevisserij %
1955	277,1	53	96,8	52
1958	277,4	47	122,0	49
1961	301,8	46	142,0	41
1964	338,4	33	162,5	32
1965	331,4	33	191,1	30
1966	308,0	32	221,0	27
1967	273,8	30	221,6	24
1968	284,5	25	229,3	23

§ 5. Bedrijfsresultaten per vaartuig

Uit de L.E.I.-publikatie "Bedrijfsresultaten grote zeevisserij" (voorlopige cijfers 1969), waarin onder meer de gemiddeld per vaartuig behaalde bedrijfsresultaten zijn vermeld, blijkt dat deze resultaten aanzienlijke variaties vertonen en dat de laatste jaren, met uitzondering van 1965, verliesgevend zijn geweest (tabel 12). Deze uitkomsten zijn berekend voor de belangrijkste groepen schepen, nl. na de oorlog gebouwde zij- en hektrawlers zonder diepvriesinstallatie met een motorvermogen van respectievelijk circa 1000 en 1200 pk.

§ 6. Overheidsmaatregelen

De overheid heeft in de onderzoeksperiode, van ultimo 1964 tot einde 1967, een aantal maatregelen getroffen om de resultaten van de grote zeevisserij te verbeteren, zoals :

- a. bijdrageregelingen voor het aanbrengen of verbeteren van diepvries- en koelinstallaties aan boord van de schepen;
- b. premieregelingen voor verse en diepgevroren haring, makreel, schol, schelvis en wijting ter stimulering van de aanvoer van kwaliteitsvis;
- c. bijdrageregelingen voor experimentele reizen naar andere dan de traditionele visgronden, voor invoering van andere vismethoden en/of vistuigen.

Tabel 12. Gemiddelde bedrijfsresultaten per vaartuig van de grote zee-
visserij (x f. 1000,-) 1)

	Na de oorlog gebouwde schepen zonder diepvriesinstallatie 2)					
	zijtrawlers 800-1000 pk			hektrawlers 1200 pk		
	bruto- 3) besom- ming	bruto- over- schot	netto- 4) over- schot	bruto- besom- ming	bruto- over- schot	netto- over- schot
1960	593,4	126,1	46,0			
1961	580,6	110,3	29,5			
1962	648,1	167,8	82,7			
1963	545,1	65,5	-24,5			
1964	539,1	51,4	-46,9			
1965	687,7	118,7	11,8	1010,0	198,3	35,9
1966	754,8	121,0	0,3	1033,4	155,9	- 28,1
1967	656,1	34,5	-84,0	979,8	117,3	- 71,3
1968	688,4	54,1	-72,8	915,7	103,1	-100,4

- 1) Met betrekking tot de bedrijfskosten van de zijtrawlers is verondersteld, dat de aanvoer in de rederijplaats geschiedt (Scheveningen). Ten aanzien van de hektrawlers (vrijwel alle uit Katwijk) zijn de extra kosten, welke als gevolg van het verschil tussen rederijplaats en aanvoeren worden gemaakt, meegeteld. In de bedrijfskosten is geen beloning voor door de ondernemer (reder) gegeven leiding en gehouden toezicht begrepen, aangezien hiervoor geen bevredigende berekening kon worden gemaakt.
- 2) Van de hektrawlers met diepvriesinstallatie waren nog niet voldoende gegevens beschikbaar.
- 3) Vóór 1960 geen gegevens beschikbaar.
- 4) Na afschrijving op basis van de vervangingswaarde en een economische levensduur van 14 jaar.

HOOFDSTUK II

Doel en omvang van het onderzoek

§ 1. Doel en inhoud van het onderzoek

Doel van dit onderzoek is inzicht te verschaffen in de financiële positie van rederijen ter grote zeevisserij. Na een analyse van de balansen is het financiële weerstandsvermogen bepaald, alsmede het vermoedelijke verloop van de financiële positie in 1968. Aangezien ten tijde van de afsluiting van dit onderzoek de jaarrekeningen over 1968 nog niet door alle betrokken rederijen waren opgesteld - de in dat jaar behaalde besommingen waren wel bekend - is de financiële positie per ultimo 1968 nog ten dele getaxeerd. Voor een voldoende verantwoorde begroting van de financiële positie per einde 1969, stonden nog niet voldoende gegevens ter beschikking.

Een raming is voorts gemaakt van de bestaande en van de in de eerstkomende jaren te verwachten vermogensbehoefte voor de vloot van de gehele grote zeevisserij. Eveneens is aandacht besteed aan de gevolgen van de inflatie op de financiële positie van de ondernemingen.

Daar rekening moest worden gehouden met de wens snel te rapporteren - de ongunstige ontwikkeling van de rentabiliteit van de grote zeevisserij maakte dit gewenst - moest worden volstaan met een beschouwing van de financiële positie in de periode van ultimo 1964 tot en met ultimo 1967. Uiteraard zou een onderzoek over een langere periode het inzicht aanmerkelijk kunnen verdiepen. In het bijzonder zou bijvoorbeeld het verband tussen de rentabiliteit en de vermogenspositie beter tot uitdrukking zijn gekomen.

Evenmin was het mogelijk het verloop van de financiële gegevens binnen het boekjaar te analyseren, waardoor eveneens een beter inzicht zou kunnen zijn verkregen.

§ 2. Representativiteit van het onderzoek

De rederijen ter grote zeevisserij kunnen worden onderscheiden in ondernemingen die uitsluitend visserijschepen exploiteren, ondernemingen die binnen dezelfde vennootschap ook deelnemen aan de handel in visserijprodukten (voornamelijk gezouten haring) en rederijen die hiernaast nog andere nevenbedrijven op het gebied van de visserij exploiteren, b.v. een ijsfabriek, koelhuis, zouthandel, fileerbedrijf of verwerkingsbedrijf van visserijprodukten tot halfconserven e.d. (tabel 13).

Tabel 13. De rederijen ter grote zeevisserij, onderverdeeld naar de aard van hun bedrijf

Aard van het bedrijf	Aantal rederijen totaal			Aantal schepen totaal		
	ultimo 1967	medio 1969	w.v. in het onderzoek	ultimo 1967	medio 1969	w.v. in het onderzoek
Uitsluitend rederij:						
met 1 schip	2	-	-	2	-	-
met 2 schepen	3	3	2	6	6	4
met 3 schepen	1	-	-	3	-	-
met 4 schepen	1	1	1	4	4	4
met 7 schepen	1	1	1	7	7	7
Rederij en handel:						
met 2 schepen	2	1	-	4	2	-
met 3 schepen	2	-	-	6	-	-
met 4 schepen	1	1	1	4	4	4
met 5 schepen	1	2	1	5	10	5
Rederij, handel en andere activiteiten:						
met 1 schip	1	1	-	1	1	-
met 3 schepen	3	1	1	9	3	3
met 4 schepen	1	2	1	4	8	4
met 5 schepen	2	2	2	10	10	10
met 6 schepen	1	1	1	6	6	6
met 7 schepen	2	1	-	14	7	-
met 8 schepen	-	1	-	-	8	-
met 11 schepen	1	1	1	11	11	11
> 11 schepen	1	1	-	18	12	-
Totaal	26	20	12	114	99	58

De handels- en andere nevenactiviteiten zijn bij dit onderzoek in de beschouwing betrokken, behalve in die gevallen waarin deze door afzonderlijke vennootschappen worden uitgeoefend waarvan de meerderheid der aandelen geen deel uitmaakt van de activa van de rederij.

Per ultimo 1967 waren er 26 rederijen ter grote zeevisserij, welk aantal per medio 1969 tot 20 was verminderd.

Om praktische redenen was het niet mogelijk het onderzoek te verrichten op basis van een a-selecte steekproef. Volstaan moest worden met een keuze van 12 uit de 20 rederijen die medio 1969 nog aan de visserij deelnamen. Deze keuze is zodanig, dat ook naar het oordeel van de in het woord vooraf genoemde Commissie van Advies ad hoc, het resultaat van dit onderzoek een aanvaardbaar beeld geeft van de financiële positie van het totaal der rederijen ter grote zeevisserij.

Aandeel van de bij het onderzoek betrokken rederijen in de vangstcapaciteit (motorvermogen)

Van de 114 per ultimo 1967 aanwezige schepen zijn er 58 (51%) bij het onderzoek betrokken (tabel 14).

Tabel 14. De vloot per ultimo 1967 ingedeeld naar capaciteit (motorvermogen)

		Aantal schepen per ultimo 1967		
			waarvan in het onderzoek	
		totaal	aantal	%
Schepen zonder diepvriesinstallatie:				
loggers	120- 330 pk	12	2	(17)
zijtrawlers	331- 599 pk	13	2	(15)
zijtrawlers	600- 750 pk	21	10	(48)
zijtrawlers	751-1000 pk	42	27	(64)
zijtrawlers	>1000 pk	3	-	(0)
hektrawlers	1200 pk	7	6	(86)
hektrawlers	overige	6	4	(67)
Schepen met diepvriesinstallatie:				
zijtrawlers		2	2	(100)
hektrawlers		8	5	(63)
Totaal		114	58	(51)
Gemidd. leeftijd casco's , in jaren		14,1	8,2	
Gemidd. leeftijd motoren, in jaren		8,9	6,6	
Gemidd. lengte , in m		39,4	41,1	
Gemidd. inhoud , in BRT		294	325	
Gemidd. motorvermogen, in pk		824	950	

De gemiddelde leeftijd, zowel van de casco's als van de motoren van de bij het onderzoek betrokken schepen (tabel 14) is lager dan die van alle schepen, terwijl de gemiddelde lengte en de gemiddelde bruto-inhoud van de casco's en ook het gemiddelde motorvermogen van de vaartuigen van de onderzochte bedrijven groter is dan de desbetreffende gemiddelden voor de gehele vloot.

Aandeel van de bij het onderzoek betrokken rederijen in de investeringen

Sedert ultimo 1964 verminderde het aantal schepen met 55. Hiervan werd met 35 (waarvan 13 in het onderzoek) in 1965 reeds niet meer ge-vist en 20 schepen (waarvan 3 in het onderzoek) werden in de rest van de periode tot ultimo 1967 aan de visserij onttrokken. Van einde 1964 tot einde 1967 zijn 16 vaartuigen nieuw gebouwd (waarvan 10 van deelnemers aan het onderzoek) en 7 schepen (waarvan 3 van deelnemers) op andere wijze bij de vloot gevoegd.

Het totaal van de investeringen in nieuwe schepen ingenoemde periode bedroeg circa f. 25,9 miljoen gulden (waarvan f. 16,5 miljoen van deel-nemers). De overige investeringen, inclusief die in de toegevoegde oude vaartuigen, kunnen op f. 5,4 miljoen worden getaxeerd, waarvan f. 1,8 miljoen van deelnemers. Van de verkochte, inclusief de gesloopte sche-pen, kan de opbrengst worden geschat op f. 7,7 miljoen, waarvan f. 0,6 miljoen van deelnemers.

Per saldo is in de jaren 1965 t/m 1967 in de grote zeevisserijvloot f. 23,6 miljoen geïnvesteerd, waarvan f. 17,7 miljoen door de deelnemers, dit is 75%. Van deze f. 17,7 miljoen is per ultimo 1964 op de balanssen f. 5,6 miljoen als actiefpost "schepen in aanbouw/bestelling" vermeld. (Bijlage 1).

Aandeel van de bij het onderzoek betrokken rederijen in de besomming

De schepen van de deelnemers aan het onderzoek behaalden in 1965 een totale besomming van f. 35 miljoen. Na een stijging tot f. 40,1 miljoen in 1966 verminderde de opbrengst tot f. 38,1 miljoen in 1967 (tabel 15). Het blijkt dat de vergelijkbare besomming (exclusief bijzondere opbrengsten) van de deelnemers in de jaren 1965 t/m 1967 respectievelijk 57, 64 en 64% beliep van de totale aanvoerwaarde van de grote zeevisserij.

Tabel 15. Aandeel van de bij het onderzoek betrokken rederijen in de to-tale besomming van de grote zeevisserij (x f. 1 miljoen)

	1965	1966	1967
Totale besomming grote zeevisserij (incl. aan- voer in het buitenland) excl. bijz. opbrengsten 1)	58,9	59,0	54,5
Besomming van de deelnemers volgens de jaarrekeningen (bijlage 2)	35,0	40,1	38,1
Idem excl. bijzondere opbrengsten 1)	33,8	37,7	35,0
Aandeel van deze laatste in de totale besomming	57%	64%	64%
Totale opbrengst gezouten haring grote zeeviss.	26,2	26,8	23,8
Idem van de deelnemers	13,6	15,8	14,2
Idem in verhouding tot de totale opbrengst gezouten haring	52%	59%	60%

- 1) Bruto-opbrengst vrachtaart, ontvangen subsidies experimentele rei-zen en ontvangen premies voor de aanvoer van verse en diepgevroren haring, -makreel en -vis.

De verhoudingscijfers voor de besomming van het voornaamste aanvoerprodukt - de gezouten haring - waren voor deelnemers respectievelijk 52, 59 en 60%.

§ 3. Methode van onderzoek

De jaarrekeningen over 1964 t/m 1967 van de 12 bij het onderzoek betrokken rederijen 1) vormden het basismateriaal voor dit rapport.

Voor ruim de helft der jaarrekeningen was door registeraccountants een accoordverklaring getekend. Het niet verstrekken van een volledige controle-opdracht was de voornaamste oorzaak, dat voor de overige rederijen een accoordverklaring ten aanzien van de jaarcijfers ontbrak. Deze jaarstukken waren evenwel steeds door de overheid (fiscus) geaccepteerd, terwijl de kosten en opbrengsten van de desbetreffende schepen regelmatig bij het L.E.I.-rentabiliteitsonderzoek waren betrokken.

Ter verkrijging van vergelijkbare cijfers zijn zowel de resultatenrekeningen over 1965 t/m 1967 als de balanssen per ultimo 1964 t/m 1967 op bepaalde punten gecorrigeerd:

- toevallige resultaten die in de verslagperiode waren geboekt, doch die op voorafgaande jaren betrekking hadden, zijn als resultaten van 1964 of voorgaande jaren beschouwd;
- de op basis van de aanschaffingsbedragen in 1965 t/m 1967 geboekte afschrijvingen op de vaartuigen en de elektronische apparatuur zijn respectievelijk vervangen door afschrijvingen op basis van de vervangingswaarden in die jaren van de vaartuigen, en door een uniforme afschrijving op de aanschaffingsbedragen van de elektronische apparatuur. Voor de vaartuigen zijn deze afschrijvingen gebaseerd op een economische levensduur van 14 jaar en een restwaarde van 3,75% van de vervangingswaarde. De uniforme jaarlijkse afschrijving van de elektronische apparatuur is gebaseerd op een levensduur van zes jaar, in enkele gevallen acht jaar, en een restwaarde van nihil. In verband met de korte levensduur en de geringe prijsveranderingen is hierbij afgezien van een calculatie op basis van de vervangingswaarde;

---

1) Ter bepaling van het aantal rederijen is de economische onafhankelijkheid als criterium aangehouden. Juridisch zelfstandige rederijen die door een zelfde directie worden bestuurd zijn te zamen gevoegd en als één rederij gerekend. Voor dit rapport zijn voorts de jaarcijfers van een rederij die in het begin van 1965 door een andere deelnemer is overgenomen reeds per ultimo 1964 met die van deze laatste geconsolideerd. Op één uitzondering na werden alle bedrijven in de vorm van N.V.'s uitgeoefend. Het door de vennoten van een commanditaire vennootschap gestorte kapitaal is voor dit onderzoek eenvoudighalve ook als aandelenkapitaal beschouwd.

- bij die rederijen waar het gebruikelijk is de uitgaven voor nieuw aangeschafte rederijtonnen en vistuig direct (of in zeer korte tijd) ten laste van de resultaten af te boeken en slechts balansposten tot vrij lage waarde aan te houden, zijn de tonnenstapel en de voorraad vistuig gehervaaardeerd. Bij deze hervaaarding zijn de bij het L.E.I.-rentabiliteitsonderzoek toegepaste normen in aanmerking genomen.

Bij de opstelling van de balansen per ultimo 1964 t/m 1967 is uiteraard rekening gehouden met de bovengenoemde correcties op de resultatenrekeningen.

De belangrijkste wijziging in de balansen is de hervaaarding van de vaartuigen op basis van de vervangingswaarden. Deze vervangingswaarden van de vaartuigen (exclusief elektronische apparatuur) zijn gebaseerd op de genormaliseerde aanschaffingskosten in 1960 t/m 1965 volgens van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Afdeling Vaartuigen, verkregen inlichtingen. Voorts zijn de door deze afdeling verstrekte gegevens over de prijsstijgingen in de afzonderlijke jaren in aanmerking genomen.

Voor het overige zijn de balansposten - dus ook die van terreinen, gebouwen, installaties, vervoermiddelen, haringvoorraden, enz. - ongewijzigd voor de samenstelling van de balansen aangehouden. Omdat dit onderzoek gebaseerd is op de veronderstelling van voortgezette bedrijfsuitoefening - en niet op liquidatie - is afgezien van een hervaaarding van de terreinen en gebouwen. Als gevolg hiervan zijn de op de resultatenrekeningen geboekte afschrijvingen op de gebouwen, enz. voor dit onderzoek niet gewijzigd.

Ten einde een zo duidelijk mogelijk beeld te verkrijgen van de samenstellende delen van de onderzochte bedrijven zijn, bij de acht ondernemingen die naast de exploitatie van het rederijbedrijf ook andere activiteiten uitoefenen, de balansposten gesplitst in die van het rederijbedrijf enerzijds en die van het totaal der nevenbedrijven anderzijds. Een dergelijke splitsing is uiteraard ook bij de resultatenrekeningen gevolgd.

HOOFDSTUK III

De gezamenlijke balansen en resultatenrekeningen

§ 1. De samenstelling van de gezamenlijke balansen

De op basis van uniforme grondslagen opgestelde balansen van de 12 bij het onderzoek betrokken rederijen, zijn samengevoegd tot gezamenlijke balansen per ultimo 1964, 1965, 1966 en 1967 (tabel 16).

Tabel 16. Samenstelling van de gezamenlijke balansen van 12 rederijen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven

Per ultimo	in mln. guldens				in proc. v.h. balanstot.			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Debet								
Schepen en elektr.app.1)	36	37	39	40	65	63	63	66
Ov.vastgel.midd.	8	8	8	8	13	13	13	12
Tot.vastgel.midd.	44	45	47	48	78	76	76	78
Vlott. activa	10	11	11	11	18	18	17	18
Liquiditeiten	2	3	4	3	4	6	7	4
Totaal	56	59	62	62	100	100	100	100
Credit								
Eigen verm.(excl.herw.)	15	17	16	13	28	28	26	21
Reserve herwaardering	5	6	9	11	8	11	14	18
Tot.eigen vermogen	20	23	25	24	36	39	40	39
Vr.verm. op lange term.	26	24	25	24	46	42	40	38
Vr.verm. op korte term.	10	12	12	14	18	19	20	23
Totaal	56	59	62	62	100	100	100	100

1) Inclusief schepen in aanbouw of in bestelling.

Beschouwt men de samenstelling van de gezamenlijke balansen van de 12 rederijen (incl. nevenbedrijven) dan blijkt dat het grootste gedeelte van het beschikbaar gestelde vermogen geïnvesteerd is in schepen, per ult. 1964 en ult. 1967 respectievelijk 36 en 40 mln. gulden. Deze investeringen zijn in verhouding tot het balanstotaal iets toegenomen: gedurende de periode ultimo 1964 - ultimo 1967 van 65 tot 66% (tabel 16). Het aandeel in het balanstotaal van het beschikbaar gestelde vermogen aangehouden in liquide vorm, stijgt tot en met ultimo 1966 van 4 tot 7% en daalt in 1967 sterk, tot 4%. De belangrijkste veranderingen in de structuur van deze gezamenlijke balansen treden op aan de creditzijde. Het aandeel van het eigen vermogen (excl. Reserve Herwaardering) blijkt te zijn gedaald van 28% op ultimo

1964 tot 21% per einde 1967. Door de voortdurende stijging van de bouwkosten van de schepen is het aandeel van de reserve herwaardering gestegen van 8% tot 18% in dezelfde periode. Dit betekent dat bij de stijging van de bouwkosten van de schepen het eigen vermogen (incl. Reserve Herwaardering) ongeveer in gelijke mate is aangepast, waardoor het gedeelte van de activa, dat gefinancierd werd met eigen vermogen, iets toenam nl. van 36 tot 39%.

Voorts blijkt uit tabel 16 dat een gedeelte van het vreemd vermogen op lange termijn is vervangen door vreemd vermogen op korte termijn; het vreemd vermogen op lange termijn daalde van 46 tot 38%, terwijl het vreemd vermogen op korte termijn steeg van 18 tot 23% van het balans-totaal.

Bij eliminatie van de balansposten die betrekking hebben op de nevenbedrijven verandert de structuur van de gezamenlijke balansen aanzienlijk (zie tabel 17).

Tabel 17. Samenstelling van de gezamenlijke balansen van 12 rederijen, afzonderlijk rederijafdelingen en nevenbedrijven, in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	Rederij afdelingen				Nevenbedrijven			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Debet								
schepen en elektr.app. 1)	81	80	80	83	-	-	-	-
Ov. vastgel. midd.	9	8	8	8	31	32	29	28
Tot.vastgel.midd.	90	88	88	91	31	32	29	28
Vlott. activa	7	6	5	6	62	63	64	66
Liquiditeiten	3	6	7	3	7	5	7	6
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Credit								
Eigen verm. (excl.herw.)	23	23	21	14	48	47	47	47
Reserve herwaardering	10	14	17	23	-	-	-	-
Tot. eigen vermogen	33	37	38	37	48	47	47	47
Vr.verm. op lange term.	54	49	47	45	15	15	12	10
Vr.verm. op korte term.	13	14	15	18	37	38	41	43
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
(In proc. v.h. balanstotaal van het gehele bedrijf)	(80)	(79)	(79)	(79)	(20)	(21)	(21)	(21)

1) Inclusief schepen in aanbouw of in bestelling.

Het grootste gedeelte van de vlottende middelen (voorraden en vorderingen) en van de overige vastgelegde middelen (gebouwen/terreinen, installaties, enz.) blijkt betrekking te hebben op de handels- en overige activiteiten (tabel 17). De post schepen van de rederijafdelingen maakt daar-

door + 90% uit van het totale vermogen. Aan de creditzijde van de gezamenlijke balanssen van de rederijafdelingen wordt als gevolg van de eliminatie van de nevenbedrijven eveneens een andere financieringsstructuur zichtbaar; het aandeel van het eigen vermogen (incl. Reserve Herwaardering) in het totaal beschikbare vermogen is geringer geworden. In 1967 was het eigen vermogen zonder Reserve Herwaardering aanzienlijk gedaald door de grote tekorten die het rederijbedrijf in dat jaar opleverde. De rederijafdelingen worden met relatief veel vreemd vermogen op lange termijn gefinancierd, waarvan het grootste gedeelte bestaat uit schepshypotheek (per eind 1964 47% van het balanstotaal ¹⁾, per ultimo 1967 40%). De financiering met vreemd vermogen op korte termijn (crediteuren en banken) is minder belangrijk, doch nam van 1964 tot 1967 relatief aanzienlijk toe (van 13% tot 18% van het balanstotaal).

Uit tabel 17 blijkt voorts dat het grootste gedeelte van het vermogen van de nevenbedrijven van de rederijen, is geïnvesteerd in vlottende activa (voorraden en vorderingen). Tegenover een groter wordend aandeel van deze investeringen in verhouding tot het totaal (een stijging van 62% per ultimo 1964 tot 66% per einde 1967) staat een toeneming van het vreemd vermogen op korte termijn (van 37 tot 49%). Overigens is een gedeelte van het vreemd vermogen op lange termijn vervangen door vreemd vermogen op korte termijn.

Bedrijven met relatief veel investeringen en met weinig investeringen

Het investeringsgedrag van de reders heeft geleid tot mutaties in de balansstructuur zowel debet als credit (tabel 18).

Tegenover een stijging van de boekwaarde van de schepen (van 70% tot 75% van het balanstotaal) bij de relatief veel investerende rederijen staat een daling van deze post (van 63% tot 60% van het balanstotaal) bij de weinig investerende rederijen. Het investeringsgedrag van de reders heeft de vermogensstructuur als volgt beïnvloed: het vreemd vermogen op lange termijn (inclusief voorzieningen) is bij de relatief veel investerende rederijen toegenomen van 35% per ultimo 1964 tot 43% van het balanstotaal per einde 1967. De relatief weinig investerende rederijen hebben per saldo vreemd vermogen op lange termijn afgelost: het desbetreffende percentage daalde hier van 49% tot 35%. Ook het verloop van het percentage eigen vermogen (inclusief Reserve Herwaardering) was bij deze twee groepen tegengesteld. Bij de relatief veel investerende rederijen daalde het eigen vermogen in verhouding tot het balanstotaal, bij de weinig investerende rederijen steeg dit percentage. Dit is het gevolg van de sterke stijging van het percentage dat de Reserve Herwaardering van het balanstotaal uitmaakte bij de relatief weinig investerende rederijen; bij de relatief veel investerende rederijen is deze Reserve rela-

---

1) Inclusief 14% nieuwbouwcredieten, die in de loop van de periode grotendeels door hypotheekschulden zijn vervangen.

Tabel 18. Samenstelling van de gezamenlijke balansen van 4 rederijen met in de verslagperiode relatief veel 1) en 8 rederijen met relatief weinig investeringen in schepen 2), in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	4 rederijen met relatief veel investeringen				8 rederijen met relatief weinig investeringen			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Debet								
Schepen en elektr.app.3)	70	70	69	75	63	61	60	60
Ov.vastgel.midd.	12	9	8	8	14	15	15	15
Tot.vastgel.midd.	82	79	77	83	77	76	75	75
Vlott. activa	14	13	11	12	19	19	20	22
Liquiditeiten	4	8	12	5	4	5	5	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Credit								
Eigen verm.(excl.herw.)	36	33	28	23	25	26	25	20
Reserve herwaardering	12	13	14	17	7	10	14	19
Tot. eigen vermogen	48	46	42	40	32	36	39	39
Vr.verm. op lange term.	35	40	40	43	49	42	39	35
Vr.verm. op korte term.	17	14	18	17	19	22	22	26
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
(In proc. v.h. balanstotaal van de 12 rederijen)	(23)	(27)	(33)	(36)	(77)	(73)	(67)	(64)

- 1) Investerings in nieuwe schepen in de verslagperiode > dan de totale afschrijvingen in die periode.
- 2) Investerings in nieuwe schepen in de verslagperiode < dan de totale afschrijvingen in die periode.
- 3) Inclusief schepen in aanbouw of in bestelling.

tief minder gestegen. Het percentage van het eigenlijke eigen vermogen (dus zonder Reserve Herwaardering) daalde in beide groepen. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de stijging van het balanstotaal van de relatief veel investerende rederijen en de vermindering van het balanstotaal bij de relatief weinig investerende rederijen.

Bedrijven met relatief gunstige en met ongunstige rentabiliteit

Uit tabel 19 blijkt dat verschillen in de rentabiliteit vooral het eigen vermogen (zonder de Reserve Herwaardering) hebben beïnvloed. Zowel bij de relatief gunstig als bij de ongunstig renderende bedrijven is het percentage van het eigen vermogen gedaald, doch deze daling was bij de rederijen met relatief ongunstige rentabiliteit (teruggang van 26 naar 17 procent van het balanstotaal) aanzienlijk groter dan bij die met relatief gunstige rentabiliteit (vermindering van 29 tot 24 procent in de verslag-

periode). De vier in tabel 18 bedoelde rederijen met relatief veel investeringen komen alle voor in de groep relatief gunstig renderende rederijen.

Tabel 19. Samenstelling van de gezamenlijke balansen van 6 rederijen met in de verslagperiode relatief gunstige en 6 rederijen met relatief ongunstige rentabiliteit, in procenten van het balans-totaal

Per ultimo	6 rederijen met relatief gunst. rentabiliteit				6 rederijen met relatief ongunst. rentabiliteit			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Debet								
Schepen en elektr.app.1)	60	58	58	64	69	68	69	68
Ov.vastgel.midd.	16	15	13	12	11	12	12	13
Tot.vastgel.midd.	76	73	71	76	80	80	81	81
Vlott. activa	20	19	18	18	17	17	16	17
Liquiditeiten	4	8	11	6	3	3	3	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Credit								
Eigen verm.(excl.herw.)	29	30	27	24	26	26	25	17
Reserve herwaardering	9	10	12	16	8	11	16	21
Tot.eigen vermogen	38	40	39	40	34	37	41	38
Vr.verm. op lange term.	45	44	42	40	47	39	37	34
Vr.verm. op korte term.	17	16	19	20	19	24	22	28
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
(In proc. v.h. balans-totaal van de 12 rederijen)	(47)	(51)	(56)	(58)	(53)	(49)	(44)	(42)

1) Inclusief schepen in aanbouw of in bestelling.

§ 2. Schulden op lange termijn onder hypothecair verband van de schepen

Uit tabel 20 blijkt dat in de periode 1965 t/m 1967 de totale hypothecaire schuld, in procenten van de boekwaarden der schepen, vrijwel niet is gewijzigd.

Tabel 20. Hypothecaire schulden op lange termijn en boekwaarden der schepen, volgens de gezamenlijke balansen, (x f. 1 000,-, ultimo 1964 t/m 1967)

	Ult. 1964	Ult. 1965	Ult. 1966	Ult. 1967
Schuld aan de Nat. Invest. bank	10 807	12 304	14 200	15 051
Schuld aan andere banken e.d.	3 943	3 752	3 742	4 478
Totaal	14 750	16 056	17 942	19 529
Boekwaarde 1) van de in bedrijf zijnde schepen	29 711	31 262	36 204	39 594
Totale hypothecaire schuld in procenten van de boekwaarde 1)	49,6%	51,4%	49,6%	49,3%
Hyp. schuld bij de Nat. Invest.-bank in proc.v.d.boekwaarde 1)	36,4%	39,4%	39,2%	38,0%

1) Exclusief elektronische apparatuur; op basis van de vervangingswaarde.

Een nadere analyse van de situatie per ultimo 1967 geeft tabel 21. Volgens deze gegevens was op 31 december 1967 bij 40 van de in totaal 58 in het onderzoek betrokken vaartuigen een lening onder hypothecair verband gesloten. Buiten hypothecaire belasting met een lening op lange termijn bleven dus 18 vaartuigen. 1) In tabel 21 zijn de percentages vermeld welke de verschillende saldi per ultimo 1967, van de hypothecaire schuld, uitmaken van de desbetreffende boekwaarden (op basis van de vervangingswaarde der vaartuigen. De totale schuld per ultimo 1967 van alle, met hypothecaire schuld op lange termijn, belaste 40 schepen bedroeg 59% van de boekwaarde; de schuld van de 10 hierin begrepen schepen welke in de periode 1965-1967 nieuw in bedrijf zijn gesteld was 62% van de boekwaarde. De boekwaarde der 30 vaartuigen gebouwd vóór 1965 was per ultimo 1967 nog voor 57% met hypothecaire schuld belast.

Uiteraard zijn de schepen waarvoor zowel bij de Nationale Investeringsbank (meestal in de vorm van 2e hypotheek) als bij andere financiers (veelal Algemene- of Scheepshypotheekbanken onder 1e hypothecair verband) is geleend het hoogst belast. Voor 20 schepen waren dergelijke leningen opgenomen. De totale schuld beliep voor deze 20 schepen 71%, voor de nieuwste 6 vaartuigen 75% en voor de oudere 14 schepen 67% van de

1) Een aantal van deze 18 schepen is als zekerheid voor van banken ontvangen credieten hypothecair verbonden.

Tabel 21. Hypothecaire schulden op lange termijn per ultimo 1967 in procenten van de boekwaarde 1)

	Totaal	Belast met hyp. schuld op lange termijn				
		totaal	bij Nat. Inv.bank	bij overige instellingen	bij Nat. Inv. bank tē za- men m.ov. instellingen	waarvan bij Nat. Inv.bank
Totaalaantal schepen	58	40	17	3	20	20
Proc. hyp.schuld op deze schepen	49	59	51	19	71	51
aantal schepen nieuw in bedrijf						
gesteld in de periode 1965-1967	10	10	3	1	6	6
Proc. hyp.schuld op deze schepen	62	62	49	21	75	51
Aantal schepen gebouwd vóór 1965	48	30	14	2	14	14
Proc. hyp.schuld op deze schepen	42	57	52	16	67	51

1) Exclusief elektronische apparatuur;
op basis van de vervangingswaarde.

% Hyp.Schuld

boekwaarde *).

Grafiek 3 geeft per schip een beeld van de percentages van de hypothe-caire schuld vergeleken met de boekwaarde (op basis van vervangings-waarde) en de ouderdom van de vaartuigen per ultimo 1967.

Van de bij de Nationale Investeringsbank per ultimo 1967 uitstaande lenin-gen geeft tabel 22 een aantal bijzonderheden. Hieruit blijkt onder andere dat de werkelijke schuld per saldo slechts weinig verschil vertoont met de stand welke zou zijn bereikt wanneer steeds, sedert de verstrekking van de leningen, de oorspronkelijk overeengekomen aflossingen zouden zijn betaald.

Tabel 22. Bij de Nationale Investeringsbank, door de bij het onderzoek betrokken rederijen, opgenomen hypothecaire leningen per ultimo 1967

		Met hypothecaire leningen Nationale Investeringsbank totaal	Waarvan op vaar- tuigen in bedrijf gesteld in de pe- riode 1965-1967
Aantal rederijen in het onderzoek (totaal 12)		11	6
Aantal vaartuigen (totaal 58)		37	9
Oorspr. geleend bedrag	in %	100	100 1)
Overeengekomen jaarl. afl.	in %	5,2	5,4
Overeengekomen tot. afl.	in %	22,8	7,6
Rest. schuld volgens overeenkomst	in %	77,2	92,4
Achterst. in de aflossing	in %	0,4	-
Extra afgelost	in %	0,7	0,9
Werkelijke schuld	in %	76,9	91,5
Saldo indien jaarl.v.d. hoofds. evenv.proc.zou zijn afgel. als op de schepen is afgeschr. 2)	in %	66,5	89,2
Saldo indien jaarl. 10% v.d. hoofds. zou zijn afgelost	in %	56,3	86,0
			35,7

1) In procenten van het bedrag van kolom 1: 100

2) Gedurende de eerste helft (7 jaar) van de levensduur 7,75% per jaar en gedurende de tweede helft van de levensduur 6% per jaar.

* De voor dit onderzoek gemaakte berekeningen, waarbij ten einde de boekwaarde (op basis van vervangingswaarde) niet te flatteren reeds in het jaar van inbedrijfstelling voor het gehele jaar 7,75% afschrijving is gecalculleerd, hebben tot gevolg dat de schuld uitgedrukt in procenten van de boekwaarde (op basis van vervangingswaarde) enigszins hoger uitkomt dan feitelijk het geval zal zijn. De aflossingen zijn namelijk veelal wel in overeenstemming met de juiste maand van inbedrijfstelling van de desbetreffende schepen.

Op bijna alle bij de Nationale Investeringsbank gesloten leningen draagt de verplichte jaarlijkse aflossing 5% van de hoofdsom. Bedrijfs-economisch wordt een jaarlijkse afschrijving van 7,75% gedurende de eerste helft (7 jaar) van de economische levensduur en van 6% gedurende de tweede helft van de economische levensduur gewenst geacht. Bij deze bank is de verplichte jaarlijkse aflossing op de gesloten leningen - bijna alle vallende onder de Oorlogsschade- en Saneringskredietregeling van de Overheid - dus kleiner dan de bedrijfseconomische afschrijving. Per ultimo 1967 zou het saldo van de leningsschuld (zie tabel 22) tot 66,5% van de boekwaarde zijn gedaald, indien de aflossing volgens dezelfde percentages zou hebben plaatsgehad als de afschrijving. Bij de huidige speciale regelingen - met gemiddeld iets meer dan 5% aflossing per jaar - komt het saldo van de schuld uit op 76,9% van de boekwaarde of ruim 10% hoger.

Vergeleken met een kredietverlening zonder bijzondere bepalingen, waarbij meestal 10% aflossing per jaar wordt bedongen, is het voordeel van de huidige kredietregeling, met betrekking tot de aflossingsverplichtingen, nog groter. Bij 10% aflossing per jaar sedert de verstrekking van de leningen zou het saldo per ultimo 1967 gedaald zijn tot 56,3% van de boekwaarde, dus rond 20% lager dan volgens de huidige regeling. Deze berekeningen zijn van theoretische aard omdat zonder speciale regelingen een lening van 25% van de bouwkosten onder eerste hypotheekair verband plus 50% onder tweede hypotheek, zelfs met een overeengekomen jaarlijkse aflossing van 7,75% of 10%, vermoedelijk niet zal kunnen worden afgesloten.

In tabel 23 zijn de bij de Nationale Investeringsbank opgenomen leningen gerubriceerd naar de aard van het verleende krediet. Tot ultimo 1967 zijn bij geen van de deelnemers aan het onderzoek de geldende faciliteitsregelingen (uitstel of kwijtschelding van rente en/of aflossing onder bepaalde omstandigheden) toegepast. Van de verstrekte leningen vallen er 14 onder de Oorlogsschade- en 56 onder de z.g. saneringsregeling van 1955. Zonder faciliteiten ten aanzien van rente en/of aflossing stonden op

Tabel 23. Bij de Nationale Investeringsbank, door de bij het onderzoek betrokken rederijen, opgenomen hyp. leningen per ultimo 1967, gerubriceerd naar de aard van het krediet

	Totaal	Oorlogsschade-krediet		Sanerings-krediet		Overige kredieten
		met faciliteiten	zonder faciliteiten	met faciliteiten	zonder faciliteiten	
Aantal rederijen in het onderzoek (totaal 12)	11	5	5	11	11	1
Aant.schepen/leningen	37	6	8	28	28	1
Oorspr.gel.bedr. 1) in %	100	100	100	100	100	100
Ov.eengek.jaarl.afl.in %	5,2	5,0	5,0	5,2	5,2	10
Rest.schuld volgens overeenkomst in %	77,2	60,2	53,3	81,5	81,7	47,4
Werkelijke schuld in %	76,9	61,4	53,4	81,0	81,0	47,4
1)	100	9,4	6,9	62,0	20,6	1,1

1) In procenten van het bedrag van kolom 1.

31 december 1967 37 leningen *) uit en met faciliteiten 34 leningen op in totaal 37 vaartuigen. Van de totale werkelijke schuld per ultimo 1967 valt 71,4% onder de faciliteitenregeling en 28,6% is, afgezien van de meestal laaggestelde aflossingsverplichting, als normaal krediet verstrekt.

§ 3. De gezamenlijke resultatenrekeningen

In tabel 24 zijn de behaalde nettoresultaten over de jaren 1965 t/m 1967 tot uitdrukking gebracht.

Tabel 24. De gezamenlijke resultatenrekeningen van 12 rederijen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven

	1965	1966	1967	1965	1966	1967
	in mln. gld.			in procenten		
Besomming rederij- afd. en omz.nevenbedr.	61,4	68,2	65,2	100,0	100,0	100,0
Boekw.verk. schepen/ motoren	0,1	0,2	-	0,3	0,2	-
Ontvangen intrest	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Totaalontvangsten	61,6	68,6	65,4	100,5	100,5	100,3
Kosten: afschr. schepen,						
elektr. app.	4,0	4,8	5,4	6,6	7,0	8,3
ov. afschr.	0,7	0,7	0,7	1,1	1,0	1,1
betaalde intrest	1,2	1,3	1,2	1,9	1,8	1,9
ov. kosten	54,5	61,7	61,2	88,8	90,5	93,7
Betaalde venn.belasting	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Nettoresultaat	+1,2	-0,0	-3,2	+ 2,0	- 0,0	- 4,9
Rente eigen verm. en voorz. reserves	1,3	1,7	1,6	2,1	2,5	2,5
Bedr.ec. resultaat 1)	-0,2	-1,7	-4,7	- 0,3	- 2,5	- 7,2

- 1) Bedrijfseconomisch resultaat = nettoresultaat plus betaalde vennootschapsbelasting, verminderd met de boekwinst op verkochte schepen en motoren en met de berekende rente over het eigen vermogen en over de voorzieningsreserves (assurantie-, survey- en pensioenreserves).

Deze berekende rente is gelijkgesteld aan het rendement van langlopende staatsobligaties, in 1965 t/m 1967 respectievelijk 5,6%; 6,5% en 6,2%.

* Voor deze berekening is, indien een lening uit twee gedeelten bestaat respectievelijk met en zonder faciliteiten, elk van deze delen als een afzonderlijke lening beschouwd.

Het blijkt, dat het nettoresultaat van de rederijen in 1965 positief was. In 1966 waren de kosten vrijwel gelijk aan de bedrijfsopbrengsten. In 1967 was het nettoresultaat negatief.

Het bedrijfseconomisch resultaat van de eigenlijke bedrijfsuitoefening - dus het nettoresultaat, zonder toevallige baten als gevolg van de verkoop (in deze periode) boven de boekwaarde van 3 schepen en 1 motor, na correctie van de betaalde vennootschapsbelasting en in aanmerking neming van de rente over het eigen vermogen en over de voorzieningsreserves - was in elk van de jaren 1965 t/m 1967 negatief *).

De voornaamste kengetallen van de individuele rederijen zijn in tabel 29 vermeld.

Tabel 25 toont de resultaten van de rederijafdelingen enerzijds en van de nevenbedrijven anderzijds. Voor deze splitsing moesten enkele kostensoorten (voornamelijk de salarissen van directie en kantoorpersoneel en soms de lonen van het walpersoneel) arbitrair worden verdeeld. Er kan worden aangenomen, dat met de toegepaste kostensplitsing een aanvaardbaar beeld van de afzonderlijke bedrijfsuitkomsten is verkregen.

Tabel 25. De gezamenlijke resultatenrekeningen van 12 rederijen, afzonderlijke rederijafdelingen en nevenbedrijven, in procenten

	1965 1966 1967			1965 1966 1967		
	rederijafdelingen			nevenbedrijven		
Besomming rederijafd. en omz. nevenbedr. 1)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Boekw. verk. schepen/motoren	0,5	0,4	-	-	-	-
Ontvangen intrest	0,2	0,4	0,4	0,1	0,1	0,2
Totaalontvangsten	100,7	100,8	100,4	100,1	100,1	100,2
Kosten: afschr. schepen, elektr. app.	11,5	12,0	14,2	-	-	-
ov. afschr.	0,3	0,3	0,2	2,1	2,1	2,2
betaalde intrest	2,9	2,8	3,0	0,5	0,5	0,4
ov. kosten	83,6	86,5	91,2	95,9	95,8	97,3
Betaalde vennootschapsbelasting	0,1	0,2	-	0,0	0,3	0,5
Nettoresultaat	+ 2,3	- 1,0	- 8,2	+ 1,6	+ 1,4	- 0,2
Rente eigen verm. en voorz. reserves	2,7	3,1	3,3	1,2	1,5	1,5
Bedr.ec. resultaat	- 0,8	- 4,3	-11,5	+ 0,4	+ 0,2	- 1,2
1) In proc. v.h. totaal v. besomming red.afd. en v. omz. nevenbedr.	57	59	58	43	41	42

* De absolute cijfers van tabel 24 zijn vermeld in de bijlage 2.

Tabel 26. De gezamenlijke resultatenrekeningen van de rederij-afdelingen van 4 rederijen met in de verslagperiode relatief veel 2) en 8 rederijen met relatief weinig investeringen in schepen 3), in procenten

	1965		1966		1967		1965		1966		1967	
	4 relatief veel investerende rederijen		100,0		100,0		8 relatief weinig investerende rederijen		100,0		100,0	
Besomming rederij-afdelingen 1)	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	
Boekwinst verkochte schepen/motoren	0,5		1,6		-		0,5		- 0,1		-	
Ontvangen interest	0,2		0,8		0,8		0,2		0,2		0,2	
Totaalontvangsten	100,7		102,4		100,8		100,7		100,1		100,2	
Kosten: afschr. schepen en elektr.app.	11,6		13,2		15,0		11,5		11,4		13,8	
overige afschrijvingen	0,3		0,2		0,2		0,3		0,3		0,3	
betaalde interest	2,6		2,8		3,1		3,0		2,8		2,9	
overige kosten	81,6		82,8		87,6		84,5		88,2		93,0	
Betaalde vennootschapsbelasting	-		0,0		-		0,1		0,2		-	
Nettoresultaat	+ 4,6		+ 3,4		- 5,1		+ 1,3		- 2,8		- 9,8	
Rente eigen verm. en voorz.reserves	3,3		4,0		4,0		2,4		2,7		2,8	
Bedrijfs-economisch resultaat	+ 0,8		- 2,2		- 9,1		- 1,5		- 5,2		-12,6	
1) In procenten van de totale besomming	30,6		30,0		33,0		69,4		70,0		67,0	

2) Investerings in nieuwe schepen in de verslagperiode > dan de totale afschrijvingen in die periode.

3) Investerings in nieuwe schepen in de verslagperiode < dan de totale afschrijvingen in die periode.

Voor de rederij-afdelingen was het nettoresultaat alleen in 1965 positief. De nevenbedrijven behaalden zowel in 1965 als in 1966 een positief nettoresultaat doch leden in 1967 een verlies. Deelneming aan nevenbedrijven (handel en eventuele overige activiteiten), had in de gehele periode tot gevolg dat het totale resultaat van de ondernemingen gunstig werd beïnvloed.

De bedrijfseconomische resultaten van de rederij-afdelingen waren in alle drie de jaren negatief, voor de nevenbedrijven was dit alleen in 1967 het geval.

Volgens tabel 26 (zie blz. 38) waren zowel de netto- als bedrijfseconomische resultaten van de rederij-afdelingen met relatief veel investeringen aanzienlijk gunstiger dan die van de weinig investerende bedrijven. Investeren in de modernste schepen lijkt dan ook een gunstig effect te hebben. In 1967 leden echter ook de relatief veel investerende rederij-afdelingen zowel netto als bedrijfseconomisch een aanzienlijk verlies, ondanks hun toegenomen aandeel in de totale besomming. Dit laatste steeg van 30,6% in 1965 tot 33,0% in 1967, hetgeen te verwachten was omdat zij immers relatief veel nieuwe vaartuigen in bedrijf stelden.

Tot de zes rederijen met relatief gunstige rentabiliteit (tabel 27) behooren ook de 4 rederijen met relatief veel investeringen.

Tabel 27. De gezamenlijke resultatenrekeningen van 6 rederijen met in de verslagperiode relatief gunstige en 6 rederijen met relatief ongunstige rentabiliteit (totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven), in procenten

	1965	1966	1967	1965	1966	1967
	6 rederijen met relatief gunstige rentabiliteit			6 rederijen met relatief ongunstige rentabiliteit		
Besomming rederij-afd. en omz. nevenbedr. 1)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Boekw.verk.schepen/motoren	0,1	0,5	-	0,4	- 0,1	-
Ontvangen intrest	0,2	0,5	0,6	0,2	0,1	0,1
Totaalontvangsten	100,3	101,0	100,6	100,6	100,0	100,1
Kosten: afschr. schepen,						
elektr. app.	5,9	6,6	7,8	7,3	7,5	8,9
ov. afschr.	1,3	1,3	1,3	0,9	0,8	0,7
betaalde intrest	1,8	1,8	1,9	2,0	1,9	2,0
ov. kosten	87,2	89,2	90,9	90,8	91,8	97,2
Betaalde venn.belasting	0,1	0,4	0,4	-	-	-
Nettoresultaat	+ 4,0	+ 1,7	- 1,7	- 0,4	- 2,0	- 8,7
Rente eigen verm. en voorz.reserves	2,0	2,5	2,7	2,2	2,3	2,4
Bedr.ec. resultaat	+ 2,0	- 0,9	- 4,0	- 3,0	- 4,2	- 11,1
1) In proc.v.h.tot.van besomming red.afd. en v.omz.nevenbedr.	54,3	52,1	54,7	45,7	47,9	45,3

Uit tabel 27 blijkt dat de rederijen met relatief gunstige rentabiliteit zowel in 1965 als in 1966 een positief nettoresultaat behaalden. In 1967 leed deze groep evenwel een nettoverlies. Voor de relatief ongunstig renderende rederijen was de gehele verslagperiode zowel netto- als bedrijfs-economisch verliesgevend. De relatief gunstig uitkomende rederijen behaalden in 1965 een positief, doch in 1966 en 1967 een negatief bedrijfs-economisch resultaat.

In tabel 28 zijn de belangrijkste uitkomsten van tabel 24 en 25 vermeld, doch nu ook uitgedrukt in procenten van het vermogen.

Tabel 28. Gemiddelde rentabiliteit van 12 rederijen, in procenten van besomming en vermogen

	1965	1966	1967
Bedrijfseconomisch resultaat 1)			
In procenten van besomming/omzet:			
rederij-afdelingen	- 0,8	- 4,3	-11,5
nevenbedrijven	+ 0,4	+ 0,2	- 1,2
gehele bedrijf	- 0,3	- 2,5	- 7,2
In procenten van het eigen vermogen:			
rederij-afdelingen	- 1,8	- 9,6	-23,5
nevenbedrijven	+ 2,0	+ 0,8	- 5,6
gehele bedrijf	- 0,8	- 7,1	-19,6
Rentabiliteit			
In procenten van het totale vermogen 2):			
rederij-afdelingen	+ 4,2	+ 1,5	- 4,6
nevenbedrijven	+ 7,8	+ 7,9	+ 2,5
gehele bedrijf	+ 4,9	+ 2,5	- 3,7
In procenten van het eigen vermogen:			
rederij-afdelingen	+ 4,2	- 2,7	-16,9
nevenbedrijven	+ 7,8	+ 7,7	+ 1,1
gehele bedrijf	+ 5,2	- 0,1	-12,5

1) Bedrijfseconomisch resultaat = nettoresultaat plus betaalde vennootschapsbelasting verminderd met de boekwinst op verkochte schepen en motoren en met de berekende rente over het eigen vermogen en over de voorzieningsreserves. Deze berekende rente is gelijkgesteld aan het rendement van langlopende staatsobligaties, in 1965 t/m 1967 respectievelijk 5,6%, 6,5% en 6,2%.

2) Voor de berekening van het totale vermogen in het balans totaal verminderd met het totaal van de vlottende passiva, tenzij het totaal van vlottende activa en liquiditeiten kleiner was dan dat van de vlottende passiva.

In dit laatste geval is het balans totaal verminderd met het totaal van de vlottende activa en liquiditeiten.

Het blijkt, dat het bedrijfseconomisch resultaat in procenten van het eigen vermogen 1) voor de rederij-afdelingen steeds negatief was: in 1965 1,8%, in 1966 9,6% en in 1967 zelfs 23,5% negatief. Onder invloed van de relatief gunstige resultaten van de nevenbedrijven was het bedrijfseconomisch resultaat voor het gehele bedrijf, in procenten van het eigen vermogen, minder ongunstig dan voor de rederij-afdelingen afzonderlijk.

Van het totale vermogen verminderde de rentabiliteit 2) bij de rederij-afdelingen van + 4,2% in 1965 tot - 4,6% in 1967. De teruggang was voor de nevenbedrijven kleiner. Voor het gehele bedrijf was de aanzienlijke rentabiliteitsvermindering, van + 4,9% in 1965 tot - 3,7% in 1967, bijna even groot als die van de rederij-afdelingen.

De rentabiliteit 3) van het eigen vermogen daalde voor de rederij-afdelingen van + 4,2% in 1965 tot - 16,9% in 1967 en voor de nevenbedrijven van + 7,8% in 1965 tot + 1,1% in 1967. Voor het gehele bedrijf liep de rentabiliteit van het eigen vermogen terug van + 5,2% in 1965 tot - 12,5% in 1967.

Volgens tabel 29, waarin behalve van de individuele rederijen ook de rentabiliteitscijfers zijn vermeld van de vier en acht ondernemingen met respectievelijk relatief veel en relatief weinig investeringen in nieuwe schepen in de verslagperiode, was de rentabiliteit van de relatief veel investerende rederijen gemiddeld in de jaren 1965 en 1966 aanzienlijk gunstiger en in 1967 belangrijk minder ongunstig dan die van de relatief weinig investerende bedrijven.

Het blijkt dat de rentabiliteit in 1965 bij alle vier relatief veel investerende rederijen positief was. Behoudens één uitzondering (rederij C - 4,2% van het eigen vermogen) was dit ook in 1966 het geval, terwijl 1967 overwegend verliescijfers laat zien.

Van de relatief weinig investerende rederijen leden er in 1965 t/m 1967 respectievelijk 3, 4 en 6 verlies in procenten van het totale vermogen en respectievelijk 4, 5 en 7 verlies in procenten van het eigen vermogen.

De tabel 29 (blz. 42) toont de grote spreiding in de uitkomsten van de individuele rederijen.

-
- 1) Dit is de rentabiliteit van het eigen vermogen boven de normale rente.
  - 2) Resultaat inclusief betaalde en berekende rente.
  - 3) Resultaat inclusief berekende, exclusief betaalde rente.

Tabel 29. Rentabiliteit in procenten van het vermogen, afzonderlijk voor ieder van de bij het onderzoek betrokken rederijen (totaal van rederijafdeling en eventuele nevenbedrijven)

	In proc. van het totale vermogen		In proc. van het eigen vermogen	
	1965	1966	1965	1966
Gemiddeld 12 rederijen	4,9	2,5	5,2	- 0,1
Rederij A	8,8	6,9	11,2	10,7
B	8,8	5,6	8,3	4,2
C	6,4	0,4	10,8	- 4,2
D	9,0	15,6	13,4	22,6
Gemiddeld 4 relatief veel investerende rederijen	8,0	5,1	10,1	5,4
Rederij E	- 0,7	- 7,0	- 2,5	- 11,1
F	10,6	7,8	16,6	10,3
G	- 0,2	- 4,5	- 7,4	- 16,8
H	0,6	- 9,1	- 0,6	- 19,0
I	4,4	5,7	4,6	5,3
J	- 6,9	- 3,1	- 21,6	- 13,6
K	7,0	0,5	14,7	- 5,8
L	5,4	5,5	12,2	8,1
Gemiddelde 8 relatief weinig investerende rederijen	3,7	1,3	2,8	- 2,9
				- 15,9

HOOFDSTUK IV

Mutaties in de balansposten

§ 1. De mutaties in de gezamenlijke balansen

Beschouwt men het verloop van de balansposten in de achtereenvolgende jaren, dan blijkt de samenstelling van de balans op verschillende punten aan wijzigingen onderhevig te zijn geweest (tabel 30). Daar de mutaties in de balansposten "schepen" en "eigen vermogen" sterk beïnvloed zijn door de opgetreden stijging van de vervangingswaarde van de schepen, zijn in deze tabel de mutaties vermeld exclusief herwaardering en inhaalafschrijvingen.

Tabel 30. Mutaties (exclusief herwaardering en inhaalafschrijvingen) in de gezamenlijke balansen van 12 rederijen (inclusief nevenbedrijven) in procenten van het balanstotaal per ultimo 1964

	Totaal	Waarvan in het jaar		
	1965 t/m	1965	1966	1967
	1967 2)			
Activa				
Schepen (incl. in aanbouw)	-3,9 (+ 8,2)	-1,7	-0,1	-2,1
Ov. vastgel. middelen	+0,1	+0,6	-0,1	-0,4
Vlottende activa	+1,8	+0,3	+0,6	+0,9
Liquiditeiten	+1,0	+2,3	+1,9	-3,2
Saldo totaal	-1,0 (+11,1)	+1,5	+2,3	-4,8
Passiva				
Eigen vermogen	-4,3 (+ 7,8)	+1,8	-0,3	-5,8
Leningen dir./aandeelh.	-0,8	-0,2	-0,4	-0,2
Langlopend vreemd verm.	-3,4	-2,4	+0,9	-1,9
Bankschuld	+2,2	+1,6	-1,7	+2,3
Ov.kortl. vreemd verm. 1)	+5,3	+0,7	+3,8	+0,8
Saldo totaal	-1,0 (+11,1)	+1,5	+2,3	-4,8
1) Waarvan te beschouwen als "normaal" i.v.m. toegenomen bedrijfsomvang				
	+1,7	+0,7	+1,0	0,0

2) Tussen haken: inclusief herwaardering en inhaalafschrijving.

Zonder rekening te houden met herwaardering en inhaalafschrijvingen blijkt de boekwaarde van de schepen vrij aanzienlijk te zijn teruggelopen. Deze daling deed zich in het bijzonder in 1965 en 1967 voor; in 1966 blijken afschrijvingen en investeringen elkaar ongeveer in evenwicht te hebben gehouden. Van de overige vastgelegde middelen is de waarde per saldo weinig gestegen. In 1965 werd enigszins meer geïnvesteerd dan afgeschreven, in de beide volgende jaren waren de afschrijvingen wat hoger dan de investeringen. De vlottende middelen hebben en min of meer regelmatige stijging ondervonden, die voor het grootste gedeelte is toe te schrijven aan grotere handelsvoorraden, hoewel ook de vorderingen (ook in hoofdzaak in de handelssfeer liggend) enigermate zijn toegenomen. De liquiditeiten (liquide middelen en courante effecten) zijn per saldo groter geworden, hetgeen het resultaat was van vrij aanzienlijke stijgingen in 1965 en 1966 en een belangrijke daling in 1967.

De mutaties in het eigen vermogen (zonder herwaardering en inhaalafschrijvingen) volgen uiteraard de winstontwikkeling op de voet: een stijging in 1965, een kleine daling in 1966 en een grote daling in 1967, per saldo resulterend in een belangrijke vermindering. De leningen van directie en aandeelhouders daalden regelmatig. Het langlopende vreemde vermogen vertoont ongeveer hetzelfde beeld als de post "schepen": in 1965 een daling, in 1966 een stijging en in 1967 wederom een daling, waardoor per saldo een belangrijke daling optrad. De bankschuld nam in 1965 toe, daalde echter in 1966 met ongeveer hetzelfde bedrag, doch steeg in 1967 weer sterk. Het overige kortlopende vreemde vermogen steeg in alle drie jaren, in 1966 echter het sterkst. Van de totale stijging van het kortlopende vreemde vermogen kan ongeveer een derde worden verklaard uit de toegenomen bedrijfsomvang, zodat twee derde als een buitengewone stijging moet worden gezien.

Uit de tabel blijkt duidelijk dat de financiële positie, afgezien van herwaardering, er aanzienlijk op is achteruitgegaan. Een afnemning van het eigen vermogen, alsmede van het vreemde vermogen op lange termijn, stonden tegenover een sterke toeneming van het vreemde vermogen op korte termijn.

§ 2. De mutaties gezien in het licht van het investeringsgedrag van de reders

De samenhang tussen het investeringsgedrag van de reders en aard en omvang van de balansmutaties blijkt uit tabel 31 (blz. 45).

Uit deze tabel blijkt dat bij de rederijen met in de verslagperiode relatief veel investeringen de post "schepen" belangrijk toenam en bij de overige rederijen verminderde. Ook van de overige vastgelegde middelen steeg bij de eerstgenoemde groep het balansbedrag, terwijl de tweede groep een lager balansbedrag liet zien. De stijging van de vlottende middelen was relatief het grootst bij de relatief veel investerende rederijen. Deze groep vertoonde ook een belangrijke toeneming van de liquiditeiten, in tegenstelling tot de weinig investerende rederijen, waarvan de liquiditeiten licht daalden.

Tabel 31. Mutaties (exclusief herwaardering en inhaalafschrijvingen) in de gezamenlijke balansen van rederijen met relatief veel en relatief weinig investeringen in schepen in de periode 1965 t/m 1967, in procenten van het balanstotaal per ultimo 1964

	Totaal 4 rederijen met relatief veel investeringen	Totaal 8 rederijen met relatief wei- nig investeringen
Activa		
Schepen (incl. in aanbouw)	+43,5	-18,3
Overige vastgel. middelen	+ 1,3	- 0,3
Vlottende activa	+ 6,1	+ 0,5
Liquiditeiten	+ 5,3	- 0,3
Saldo totaal	+56,2	-18,4
Passiva		
Eigen vermogen	+ 4,1	- 6,8
Leningen dir./aandeelh.	- 0,5	- 0,8
Langlopend vreemd verm.	+39,9	-16,7
Bankschuld	- 0,9	+ 3,1
Overig kortl. vreemd verm. 1)	+13,6	+ 2,8
Saldo totaal	+56,2	-18,4
1) Waarvan te beschouwen als "normaal" i.v.m. toegenomen bedrijfsomvang	+ 5,8	+ 0,4

Uit deze tabel blijkt dat bij de rederijen met in de verslagperiode relatief veel investeringen de post "schepen" belangrijk toenam en bij de overige rederijen verminderde. Ook van de overige vastgelegde middelen steeg bij de eerstgenoemde groep het balansbedrag, terwijl de tweede groep een lager balansbedrag liet zien. De stijging van de vlottende activa was relatief het grootst bij de relatief veel investerende rederijen. Deze groep vertoonde ook een belangrijke toeneming van de liquiditeiten, in tegenstelling tot de weinig investerende rederijen, waarvan de liquiditeiten licht daalden.

De vier rederijen met relatief veel investeringen in schepen bleken gemiddeld tot de beter renderende te behoren (zie ook tabel 26), waarvan ook de toeneming van het eigen vermogen getuigt. De andere acht rederijen zagen het eigen vermogen dalen. De mutaties in het vreemde vermogen op lange termijn weerspiegelen, zoals te verwachten was, die in de post "schepen": bij de veel investerende rederijen een belangrijke toeneming, bij de overige een afnemng. De bankschuld daalde bij de investerende rederijen, steeg daarentegen bij de overige rederijen. Het overige kortlopende krediet nam echter bij de investerende rederijen het sterkst toe, zelfs al houdt men rekening met de normale toename van de bedrijfsschulden door een grotere bedrijfsomvang.

Resumerend kan men vaststellen dat de rederijen met relatief de meeste investeringen deze investeringen voor een klein deel hebben gefinancierd met eigen vermogen en verder met veel vreemd vermogen op lange termijn benevens nog een vrij belangrijke hoeveelheid vreemd vermogen op korte termijn. De bankschuld nam echter enigszins af. Bij de weinig investerende rederijen ging de daling van het balansbedrag "schepen" vergezeld met een in totaal nog grotere vermindering van het eigen- en het vreemde vermogen op lange termijn. Dit werd echter gecompenseerd door veel meer kortlopend krediet, waaronder een belangrijke hoeveelheid bankkrediet.

§ 3. De mutaties in verband gebracht met de rentabiliteit

In tabel 32 zijn de 12 rederijen verdeeld op basis van de gemiddelde rentabiliteit van het eigen vermogen over 1965, 1966 en 1967.

Tabel 32. Mutaties (exclusief herwaardering en inhaalafschrijvingen) in de gezamenlijke balansen van rederijen met relatief gunstige en relatief ongunstige rentabiliteit over de periode 1965 t/m 1967, in procenten van het balanstotaal per ultimo 1964

	Totaal 6 rederijen met relatief gun- stige rentabiliteit	Totaal 6 rederijen met relatief ongun- stige rentabiliteit
Activa		
Schepen (incl. in aanbouw)	+14,5	-20,1
Overige vastgel. middelen	+ 0,3	- 0,1
Vlottende activa	+ 6,0	- 1,9
Liquiditeiten	+ 3,8	- 1,5
Saldo totaal	+24,6	-23,6
Passiva		
Eigen vermogen	+ 3,7	-11,4
Leningen dir./aandeelh.	- 0,9	- 0,6
Langlopend vreemd verm.	+11,5	-16,7
Bankschuld	+ 0,1	+ 4,0
Overig kortl. vreemd verm. 1)	+10,2	+ 1,1
Saldo totaal	+24,6	-23,6
1) Waarvan te beschouwen als "normaal" i.v.m. toegenomen bedrijfsomvang		
	+ 3,2	+ 0,4

Globaal blijken de verschillen tussen beide groepen van dezelfde aard te zijn als bij de indeling naar veel en weinig investeringen. Dit hangt uiteraard samen met het feit dat, zoals hiervoor werd opgemerkt, alle

vier rederijen van de groep veel investerende rederijen behoren tot de rederijen met relatief de gunstigste rentabiliteit. Bij de meeste balans-posten is het verschil tussen de beide groepen bij de laatste indeling relatief geringer dan bij de indeling naar de hoogte van de investeringen. Het eigen vermogen vormt in dit opzicht een uitzondering: het verschil is volgens de tweede indeling relatief groter geworden, uiteraard als gevolg van het indelingscriterium.

HOOFDSTUK V

Analyse van de financiële positie van de rederijen

§ 1. Solvabiliteit en liquiditeit

De financiële positie van een onderneming kan vanuit verschillende gezichtspunten worden beoordeeld. Veelvuldig toegepaste maatstaven zijn de solvabiliteit en de liquiditeit, naast de rentabiliteit. De beide eerstgenoemde begrippen omvatten in de praktijk een aantal mogelijke benaderingen, waarvan er elk één nader zal worden toegepast.

De solvabiliteit, gedefinieerd als de verhouding tussen het totale vermogen en het vreemde vermogen (inclusief voorzieningen), blijkt uit tabel 33.

Tabel 33. Solvabiliteit, uitgedrukt in de verhouding totaal vermogen/
vreemd vermogen in procenten

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen	156	164	167	164
Rederij A	240	285	194	234
B	231	194	159	174
C	153	151	161	148
D	157	164	220	126
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen	193	185	171	166
Rederij E	271	281	219	227
F	155	175	182	186
G	157	161	170	167
H	185	194	174	185
I	154	171	201	183
J	156	160	169	154
K	127	136	140	153
L	108	112	120	111
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen	147	157	165	163

Voor industriële ondernemingen wordt in de literatuur (zie onder meer het artikel van R. Slot in Economisch-Statistische Berichten van 17 april 1968) vrij algemeen een percentage van minstens 200 acceptabel geacht bij waardering van de activa op basis van de aanschaffingsprijs. In dit licht gezien moet de solvabiliteit van de rederijen ter grote

zeevisserij in het algemeen onvoldoende worden geacht, temeer omdat de waardering op basis van vervangingswaarde heeft plaatsgehad. Bovendien is de visserij een bedrijfstak met sterk wisselende uitkomsten, hetgeen meer dan normale risico's met zich meebrengt. In tabel 34 komt de wisselvalligheid in de bedrijfsresultaten van de meest voorkomende typen vaartuigen duidelijk tot uiting.

Tabel 34. Netto-overschot in procenten van de brutobesomming

	Zijtrawlers		Hektrawlers
	600-750 pk	800-1 000pk	1 200 pk
1960	10	8	-
1961	8	5	-
1962	12	13	-
1963	- 8	- 4	-
1964 1)	-16	- 9	-
1965	-11	2	4
1966	- 6	0	- 3
1967	-22	-14	-10
1968 2)	- 7 3)	-15	-12

- 1) In 1964 zijn de resultaten beïnvloed door een staking in het begin van het jaar.
- 2) Voorlopig cijfers.
- 3) Door een wijziging in de samenstelling van deze groep is het cijfer niet geheel vergelijkbaar met dat in vorige jaren.

Deze wisselvalligheid geeft aanleiding de grens, waarbeneden van een onbevredigende solvabiliteit kan worden gesproken, hoger te leggen dan bij 200%. Houdt men hiermede rekening, dan is het duidelijk dat de solvabiliteit in het algemeen in hoge mate te kort schiet.

De liquiditeit wordt in veel gevallen gedefinieerd als de verhouding tussen de vlottende activa (kortlopende vorderingen en voorraden) benevens de liquiditeiten en het vreemde vermogen op korte termijn, de z.g. "current ratio". Voor de bij het onderzoek betrokken rederijen geeft tabel 35 (zie blz. 50) inzicht in deze current ratio.

Tabel 35. Current ratio (verhouding vlottende activa/vlottende passiva) in procenten

Per ultimo		1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen		122	121	121	97
Rederij	A	135	232	223	134
	B	106	152	114	147
	C	114	122	109	82
	D	57	105	14	48
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen		111	153	127	102
Rederij	E	147	174	109	93
	F	192	214	216	179
	G	218	233	214	160
	H	255	155	102	99
	I	95	73	81	69
	J	49	37	40	32
	K	149	169	169	126
	L	88	71	87	66
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen		125	113	118	95

Bij industriële ondernemingen wordt voor de current ratio eveneens een percentage boven 200 redelijk geacht. Er zijn echter verschillende factoren die het uiterst moeilijk maken om voor de visserij een redelijke maatstaf te vinden. De rederijafdelingen namelijk hebben in het algemeen slechts kleine voorraden (gezouten haring), het overgrote deel van de vangst wordt direct na afloop van een reis verkocht. Ook de vorderingen van de rederijafdelingen zijn gewoonlijk, afgezien van die welke zijn ontstaan door de verkoop van gezouten haring, laag, doordat van de over de afgeslagen verkochte vangst de betaling onmiddellijk volgt. Alleen bij de handels- en andere nevenactiviteiten zal sprake zijn van voorraden en vorderingen, die vergelijkbaar zijn met andere bedrijfstakken. De in tabel 35 vermelde cijfers geven dan ook algemeen relatief lage percentages weer. Niettemin bestaat de indruk, dat het met de liquiditeit niet gunstig is gesteld, althans bij het merendeel van de rederijen.

De verhoudingscijfers voor de solvabiliteit en de liquiditeit, zoals die in het voorgaande aan de orde zijn gekomen, geven slechts een beperkt beeld van de financiële positie van de rederijen. Bij de beoordeling van de solvabiliteitspercentages is bijvoorbeeld de samenstelling van de activa van belang. Met name het antwoord op de vraag in hoeverre het vermogen langdurig dan wel op minder lange termijn in de activa is vastgelegd zal ongetwijfeld een belangrijke invloed op de financiële positie hebben. Wat betreft de liquiditeitspercentages doet zich de vraag voor in hoeverre de vlottende activa en passiva een permanent karakter hebben. Bij

een going concern zal namelijk de voortdurende stroom van verkopen en inkopen steeds een aanvulling op de voorraden en vorderingen enerzijds en op de schulden anderzijds met zich meebrengen, gegeven een onveranderde krediettermijn. Voor de liquiditeit op korte termijn zijn dan juist van belang (tijdelijke) pieken in de vorderingen, voorraden en schulden.

Met al deze factoren wordt in de hiervoor gegeven verhoudingscijfers niet of nauwelijks rekening gehouden. In de volgende paragrafen zal de financiële positie van de rederijen nader worden geanalyseerd, waarbij op de genoemde vraagstukken dieper wordt ingegaan.

§ 2. Confrontatie van middelen en bestedingen

Uitgangspunt voor een nadere analyse van de financiële positie zal zijn de eis van evenwichtigheid in de financiering van de onderneming. Kortheidshalve zullen de in de onderneming vastgelegde gelden (dus de debetzijde van de balans, de activa) hierbij worden samengevat onder het hoofd "bestedingen" en het beschikbare vermogen (creditzijde van de balans, passiva) onder het hoofd "middelen". De genoemde evenwichtigheid betekent dan dat de tijdsduur gedurende welke de bestedingen in de onderneming zijn vastgelegd zoveel mogelijk moet overeenstemmen met de duur waarin de middelen ter beschikking van de onderneming staan.

In tabel 36 is de verdeling gegeven van enerzijds de bestedingen en anderzijds de middelen in permanent, langlopend en kortlopend. Hierbij zij opgemerkt dat als permanente bestedingen zijn aangemerkt, naast een deel van de investeringen in de schepen (zie bijlage 8) en de in de overige duurzame activa geïnvesteerde bedragen, het samenstel van kortlopende vorderingen en voorraden dat bij een continuering van het bedrijf in zijn huidige vorm permanent beslag legt op een deel van de middelen. Evenzo zijn, naast het eigen vermogen, als permanente middelen gerekend de kortlopende schulden die bij een voortgaande bedrijfsuitoefening als "normaal" zijn aan te merken (zie ook hoofdstuk IV).

Tabel 36. Middelen en bestedingen in procenten van het balanstotaal; gezamenlijke cijfers van 12 rederijen, incl. nevenbedrijven

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Middelen:				
permanent	52	55	56	55
langlopend	45	40	39	37
kortlopend	3	5	5	8
Totaal	100	100	100	100
<hr/>				
Bestedingen:				
permanent	62	64	65	71
langlopend	34	30	28	25
kortlopend	4	6	7	4
Totaal	100	100	100	100

Blijkens de cijfers is van een evenwichtige financiering in het algemeen geen sprake. De permanente bestedingen overtreffen de permanente middelen, terwijl op lange termijn de bestedingen aanzienlijk geringer zijn dan de middelen. De bestedingen op korte termijn blijken aanvankelijk de kortlopende middelen te overtreffen, doch in 1967 zijn wat dit betreft de rollen omgekeerd. Uiteraard zou een diepergaande analyse, vooral van de langlopende middelen en bestedingen, een verdergaande splitsing van de perioden opleveren, doch hiertoe ontbrak de tijd. Als voorlopige conclusie kan worden vastgesteld, dat in toenemende mate permanente bestedingen zijn gefinancierd met langlopende middelen. Overigens blijken, mede als gevolg van een gemiddeld geringe investeringsactiviteit, de permanente bestedingen een steeds groter gedeelte van de totale bestedingen te gaan uitmaken.

Een vergelijking van rederijen die (in de verslagperiode) relatief veel in schepen investeerden en rederijen met relatief weinig investeringen (zie tabel 37) valt uit in het voordeel van de relatief veel investerende rederijen. Tot ultimo 1966 bleek deze laatstgenoemde groep rederijen gemiddeld zelfs over meer permanente middelen te beschikken dan nodig was voor de permanente bestedingen. Bij de weinig investerende rederijen was de verhouding tussen permanente middelen en bestedingen aanzienlijk slechter. Bij deze laatste groep liepen de permanente bestedingen relatief ook het sterkst op.

Tabel 37. Middelen en bestedingen in procenten van het balanstotaal; gezamenlijke cijfers van 4 rederijen met relatief veel investeringen in schepen en van 8 rederijen met relatief weinig investeringen, inclusief nevenbedrijven

Per ultimo	Veel invest. rederijen				Weinig invest. rederijen			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Middelen:								
permanent	63	60	54	52	49	53	57	57
langlopend	33	38	39	42	48	41	38	34
kortlopend	4	2	7	6	3	6	5	9
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Bestedingen:								
permanent	61	57	53	57	63	67	72	79
langlopend	35	35	36	38	33	28	23	17
kortlopend	4	8	11	5	4	5	5	4
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

§ 3. Het financiële weerstandsvermogen op lange termijn

Onder het financiële weerstandsvermogen op lange termijn zal worden verstaan de mogelijkheid om toekomstige tegenvallers in de rentabiliteit,

die uiteindelijk gevolgen zullen hebben op de financiële positie, op te vangen. Behoudens de mogelijkheden die het aantrekken van vreemd vermogen op lange termijn en eventueel op korte termijn kunnen geven, moet dit financiële weerstandsvermogen geheel in de permanente sfeer worden gezocht. Financieel weerstandsvermogen op lange termijn zal alleen dan aanwezig zijn, als de hoeveelheid permanente middelen een surplus vertoont boven de permanente bestedingen.

Aan de hand van tabel 36 kon reeds worden vastgesteld, dat de 12 rederijen als geheel minder permanente middelen hadden dan permanente bestedingen. In plaats van een surplus aan permanente middelen blijkt er dus een tekort te zijn geweest. In verhouding tot het balanstotaal (zie tabel 38) was het tekort per ultimo 1967 het grootst.

Tabel 38. Financieel weerstandsvermogen op lange termijn, in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen	-10	- 9	- 9	-16
Rederij A	13	15	11	11
B	5	0	-10	-11
C	-12	- 2	0	-10
D	10	4	33	-15
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen	2	3	1	- 5
Rederij E	21	21	8	2
F	-15	- 9	- 8	-12
G	- 3	- 3	- 3	-11
H	- 8	- 4	-12	-20
I	-15	-21	-16	-28
J	-11	-14	-11	-25
K	-20	-17	-19	-23
L	-31	-32	-35	-42
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen	-14	-14	-15	-22

De situatie blijkt voor de relatief veel investerende rederijen aanzienlijk beter te zijn dan voor de weinig investerende rederijen. Van de afzonderlijke rederijen bleken er per ultimo 1964 vier te zijn met een positief weerstandsvermogen op lange termijn. Per eind 1967 waren er echter nog slechts twee. Alle overige rederijen hadden een kleiner of groter tekort aan weerstandsvermogen op lange termijn.

Bij de beoordeling van het financiële weerstandsvermogen op lange termijn dringt zich de vraag naar voren in hoeverre een criterium kan worden gevonden om aan te geven of een onderneming over voldoende weerstandsvermogen beschikt. Afgezien van de vaststelling, dat een negatief weerstandsvermogen uiteraard onvoldoende is, kan alleen worden

gezegd, dat de risico's in de visserij (mede gezien de grote wisselvalligheid in de rentabiliteit) van dien aard zijn, dat een ruime marge noodzakelijk lijkt. Op welk niveau deze marge moet liggen is met de beschikbare cijfers vooralsnog niet te benaderen.

Uit het bovenstaande kan overigens wel worden geconcludeerd dat de rederijen in het algemeen een tekort aan financieel weerstandsvermogen op lange termijn hebben. Voor zover er in een enkel geval over een positief weerstandsvermogen werd beschikt, is de grootte daarvan gering te achten, in het bijzonder per ultimo 1967.

§ 4. de liquiditeit op korte termijn

Om inzicht te krijgen in de liquiditeit op korte termijn - de mate waarin de rederijen in staat zijn om aan hun financiële verplichtingen op korte termijn te voldoen - kunnen tegenover elkaar worden gesteld de kortlopende middelen en de kortlopende bestedingen. Deze bevatten, zoals uiteengezet, de vlottende passiva respectievelijk de vlottende activa en liquiditeiten na aftrek van het permanent geachte gedeelte daarvan.

Uit tabel 36 bleek dat de 12 rederijen gezamenlijk per ultimo 1964, 1965 en 1966 een overschot aan kortlopende bestedingen hadden. Per ultimo 1967 waren de kortlopende bestedingen echter te gering in omvang om de kortlopende middelen te dekken, zowel als gevolg van een stijging van de middelen als door een daling van de bestedingen in verhouding tot het balanstotaal. In tabel 39 is het liquiditeitssaldo, dat ontstaat na saldering van kortlopende bestedingen en middelen, vermeld in procenten van het balanstotaal.

Tabel 39. Liquiditeitssaldo in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen	0	1	2	- 4
Rederij A	1	8	14	1
B	- 5	3	- 2	- 0
C	4	10	9	4
D	- 0	- 3	-17	-19
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen	- 0	6	4	- 1
Rederij E	14	19	10	10
F	6	10	12	7
G	5	8	7	4
H	5	2	- 3	- 8
I	- 9	-17	-11	-14
J	- 4	-12	- 4	-20
K	4	7	3	- 7
L	3	- 0	- 1	- 4
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen	1	- 1	0	- 5

Tabel 40. Mutaties in de liquiditeitspositie, in procenten van het balans totaal per ultimo 1964

	Periode 1965-1967			Waarvan in:	
	4 rederijen veel inves- teringen	8 rederijen weinig inves- teringen	totaal 12 rederijen	1965	1966 1967
Liquiditeitssaldo per begin periode	- 0,2	+ 0,6	+ 0,4	+ 0,4	+ 1,1 + 2,0
Mutaties:					
Cash-flow 1)	+44,2	+19,9	+25,5	+10,6	+ 9,8 + 5,1
investeren 2)	-88,8	- 8,4	-27,2	- 7,6	-10,2 - 9,4
langlopende schuld	+39,4	-17,5	- 4,2	- 2,6	+ 0,5 - 2,1
perm.deel kortlopende schuld	+ 5,7	+ 0,4	+ 1,7	+ 0,7	+ 1,1 - 0,1
winstuitkeringen	- 2,2	- 0,2	- 0,7	- 0,4	- 0,3 - 0,0
Totaal mutatie in liquiditeitssaldo	- 1,7	- 5,8	- 4,9	+ 0,7	+ 0,9 - 6,5
Liquiditeitssaldo per eindperiode	- 1,9	- 5,2	- 4,5	+ 1,1	+ 2,0 - 4,5

1) Nettoresultaat plus afschrijvingen.

2) Bruto-investeren in vaste en vlottende activa minus desinvesteren.

De cijfers geven een vrij algemene verslechtering in 1967 aan. Ook in dit opzicht blijken de relatief veel investerende rederijen er gemiddeld minder ongunstig voor te staan dan de minder investerende rederijen.

In tabel 40 (zie blz. 55) is nagegaan welke mutaties een rol hebben gespeeld bij de verslechtering van de liquiditeitspositie.

De uiteindelijke verslechtering in de liquiditeitspositie van de 12 rederijen gezamenlijk blijkt zich geheel in 1967 te hebben voorgedaan; in 1965 en 1966 was een lichte verbetering te constateren. Bij de relatief veel investerende rederijen was de cash-flow (waarvan in tabel 41 nadere gegevens), vermeerderd met de toeneming van de schuld op lange termijn, bijna gelijk aan de investeringen. Bij de rederijen met relatief minder investeringen was de cash-flow niet voldoende om de investeringen plus de aflossingen op de langlopende schuld te dekken. Bij de laatstgenoemde groep rederijen was de verslechtering van de liquiditeitspositie dan ook relatief groter dan bij de meer investerende rederijen.

Tabel 41. Cash-flow 1) in procenten van het balanstotaal per ultimo 1964

Jaar	1965	1966	1967	Totaal
Totaal 12 rederijen	11	10	5	26
Rederij A	18	26	11	55
B	15	17	11	43
C	15	11	9	35
D	14	22	19	55
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen	16	17	11	44
Rederij E	8	0	3	11
F	13	10	10	33
G	6	3	1	10
H	5	1	5	11
I	10	11	- 1	20
J	2	6	0	8
K	12	7	9	28
L	10	10	2	22
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen	9	7	4	20

1) Nettoresultaat plus afschrijvingen.

§ 5. Kredietruimte en weerstandsvermogen op korte termijn

Ter dekking van het eerder geconstateerde tekort aan permanente middelen hebben de rederijen een surplus aan tijdelijke middelen moeten aantrekken en/of aanhouden, hetzij op lange, dan wel op korte termijn. Uit

tabel 36 blijkt dan ook een groot overschot aan langlopende middelen in vergelijking met de langlopende bestedingen. In dit verband is het vraagstuk van de kredietruimte relevant: in hoeverre kunnen de rederijen een nog verdergaand beroep doen op tijdelijke middelen om in een tekort aan permanente middelen te voorzien?

De brutokredietruimte kan worden gedefinieerd als het totale bedrag aan langlopende middelen dat, gezien de aard en de waarde van de activa, kan worden aangetrokken. Dit is vastgesteld aan de hand van de activa, waarbij geen rekening is gehouden met allerlei factoren die per rederij sterk uiteen kunnen lopen en die bij de beoordeling van de kredietwaardigheid ongetwijfeld een rol spelen (rentabiliteit, het min of meer modern - up to date - zijn van de schepen, kwaliteit van de management, enz.). Het bedrag van de brutokredietruimte is gesteld op een variërend percentage van de boekwaarde van de schepen (zie bijlage 9) vermeerderd met 50% van de boekwaarde van de overige vastgelegde middelen. De nettokredietruimte wordt gevormd door hetzelfde bedrag, onder aftrek van de reeds op de balans voorkomende langlopende middelen en een eventueel negatief liquiditeitssaldo, terwijl een positief liquiditeitssaldo aan de nettokredietruimte is toegevoegd. De berekende bruto- en nettokredietruimte zijn vermeld in tabel 42.

Tabel 42. Bruto- en nettokredietruimte, in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen:				
brutokredietruimte	50	48	47	48
beroep op tijdelijke middelen 1)	<u>44</u>	<u>39</u>	<u>37</u>	<u>41</u>
nettokredietruimte	6	9	10	7
Beroep in procenten van de brutokredietruimte				
	88%	81%	78%	86%
Totaal 4 relatief veel invest.rederijen:				
brutokredietruimte	50	50	50	54
beroep op tijdelijke middelen 1)	<u>33</u>	<u>32</u>	<u>34</u>	<u>43</u>
nettokredietruimte	17	18	16	11
Beroep in procenten van de brutokredietruimte				
	66%	64%	68%	80%
Totaal 8 relatief weinig invest.rederijen:				
brutokredietruimte	50	48	46	45
beroep op tijdelijke middelen 1)	<u>48</u>	<u>42</u>	<u>38</u>	<u>40</u>
nettokredietruimte	2	6	8	5
Beroep in procenten van de brutokredietruimte				
	95%	88%	83%	89%

1) Inclusief correctie met betrekking tot het liquiditeitssaldo.

In de periode tussen ultimo 1964 en ultimo 1966 blijkt het beroep op de brutokredietruimte voor de 12 rederijen als totaal relatief te zijn afgenomen, zodat de nettokredietruimte enigszins steeg. In 1967 echter had een verslechtering plaats, doordat voor een aanzienlijk groter percentage van de brutokredietruimte gebruik is gemaakt. Vooral het grote liquiditeitstekort per eind 1967 werkte deze verslechtering in de hand.

Uit tabel 42 blijkt voorts dat de relatief veel investerende rederijen gemiddeld voor een lager percentage van de brutokredietruimte gebruik hebben gemaakt dan de relatief weinig investerende rederijen. Voor de eerstgenoemde groep rederijen is echter het percentage per ultimo 1967 aanzienlijk hoger dan per eind 1964. Voor de weinig investerende rederijen was weliswaar sprake van een stijging van het percentage in 1967, doch het percentage bleef nog beneden dat per ultimo 1964.

Daar de verlening van, in hoofdzaak hypothecair, krediet in hoge mate lijkt te zijn afgestemd op de historische aanschaffingsprijs van de schepen, zal het voor de rederijen met oudere schepen moeilijker zijn deze in dezelfde verhouding met langlopende middelen te financieren dan voor de rederijen met nieuwere schepen en des te eerder zullen zij moeten terugvallen op kortlopend (bank-)krediet. Dit is in overeenstemming met het feit, dat de toeneming van bankkrediet vooral voorkwam bij de groep rederijen met relatief weinig investeringen, met andere woorden de rederijen die hun schepen gemiddeld ouder zagen worden. In dit licht is het verklaarbaar dat de rederijen met relatief weinig investeringen ook de grootste verslechtering van de liquiditeitspositie ondervonden.

Met als uitgangspunt de nettokredietruimte, waarin de liquiditeitspositie is verdisconteerd, kan het financiële weerstandsvermogen op korte termijn worden benaderd. Dit laatste kan worden gezien als de mogelijkheid om in de naaste toekomst tegenvallers in de liquiditeit op te vangen. Hierbij speelt in de eerste plaats de liquiditeitspositie een rol. Daarboven kan de ruimte tussen de brutokredietruimte en de reeds aangetrokken langlopende middelen een rol spelen, zoal niet voor het aantrekken van vreemd vermogen op lange termijn, dan toch om meer kortlopend vreemd vermogen (bankkrediet) aan te trekken. Het behoeft geen betoog dat het maximaal gebruik maken van dit financiële weerstandsvermogen op korte termijn slechts een mogelijkheid is om de onderneming over een korte periode van illiquiditeit heen te helpen; voor de continuïteit van de onderneming moet (uiteindelijk via een gunstige rentabiliteit) het financiële weerstandsvermogen op lange termijn voldoende zijn.

Het financiële weerstandsvermogen op korte termijn was per ultimo 1967 slechts 6% van de jaarkosten, nadat in 1965 en 1966 een hoger percentage werd bereikt (tabel 43, blz. 59).

Van de afzonderlijke rederijen blijkt het financiële weerstandsvermogen op korte termijn vrij sterk uiteen te lopen. Per ultimo 1967 was er in drie gevallen zelfs sprake van een negatief weerstandsvermogen.

De relatief veel investerende rederijen blijken er gemiddeld ook in dit opzicht beter aan toe te zijn dan de minder investerende rederijen.

Tabel 43. Financieel weerstandsvermogen op korte termijn, in procenten van de jaarkosten

Per ultimo	1964	1965	1966	1967
Totaal 12 rederijen	6	9	9	6
Rederij A	21	24	30	30
B	15	15	4	5
C	6	18	23	14
D	23	19	59	-13
Totaal 4 relatief veel investerende rederijen	15	19	18	12
Rederij E	53	57	39	29
F	3	9	9	8
G	10	12	13	7
H	7	16	9	5
I	1	5	10	6
J	14	10	14	7
K	- 6	- 4	- 6	- 5
L	- 5	- 4	- 5	- 9
Totaal 8 relatief weinig investerende rederijen	2	5	6	4

§ 6. Conclusies

Uit een nadere bestudering van de rentabiliteitscijfers is af te leiden dat er een tamelijk diepe kloof ligt tussen de rentabiliteit van het totale vermogen en die van het eigen vermogen. Voor de 12 rederijen gezamenlijk was over de jaren 1965 t/m 1967 de (ongewogen) gemiddelde rentabiliteit van het totale vermogen + 1,2% en van het eigen vermogen - 2,5%. Het is duidelijk dat het verschil ontstaan is, doordat de rentevoet van het vreemde vermogen aanzienlijk boven de rentabiliteit van het eigen vermogen uitgaat (z.g. hefboomeffect). Hierbij kan nog de aantekening worden gemaakt dat 1967 waarschijnlijk een zeer ongunstig jaar is geweest. Gegevens over 1968 en 1969 geven aanleiding tot de indruk, dat deze jaren (met name 1969) althans minder ongunstig waren dan 1967.

Vergroting van het eigen vermogen gewenst

De genoemde rentabiliteitspercentages wijzen in de richting van de wenselijkheid de rederijen meer dan tot nog toe het geval was te financieren met eigen vermogen, althans een vorm van risicodragend vermogen. Een financiering met (grotendeels) eigen vermogen zou de gemiddelde rentabiliteit van het eigen vermogen, zelfs rekening houdend met het ongunstige jaar 1967, positief doen zijn. Uiteraard zou deze rentabiliteit nog bepaald onbevredigend zijn, zodat het zoeken naar wegen ter

verhoging van de rentabiliteit krachtig moeten worden voortgezet, doch over de genoemde periode zou in ieder geval niet op het eigen vermogen zijn ingeteerd. De continuïteit van de rederijen zou hierdoor beter gewaarborgd zijn.

Een volgend voordeel van een meer met eigen (dus permanent) vermogen gefinancierd rederijbedrijf zou een welkome versterking van het financiële weerstandsvermogen op lange termijn zijn. Deze versterking is met name gezien de grote risico's, die de visserij als gevolg van de sterk wisselende resultaten met zich meebrengt, van bijzonder belang.

Voorts zou het wegvallen van aflossingen en rentebetalingen op het vreemde vermogen een versterking van de liquiditeit en van het financiële weerstandsvermogen op korte termijn betekenen.

Tenslotte lijkt in dat geval ook een slagvaardiger investeringsbeleid van de rederijen mogelijk, doordat de afhankelijkheid van kredietverstrekking instellingen aanzienlijk geringer wordt.

Aan een financieringswijze met overwegend eigen vermogen kleven daarentegen ook enkele bezwaren, nog afgezien van de vraag of het al mogelijk is om eigen vermogen aan te trekken. In de eerste plaats zal bij een relatief hoge rentabiliteit van het totale vermogen de rentabiliteit van het eigen vermogen niet meer in belangrijke mate boven die van het totale vermogen kunnen uitstijgen, met andere woorden: het hefboomeffect valt ook uit naar de gunstige kant. Dit bezwaar lijkt echter, gezien de gemiddelde vrij lage rentabiliteit ten opzichte van de (thans) relatief hoge rentevoet in de praktijk van weinig betekenis. In de tweede plaats zal de last van de (door de inflatie) steeds stijgende bouwkosten van de schepen niet meer in belangrijke mate kunnen worden afgewenteld op de verstrekkers van leningen. Ook dit bezwaar lijkt echter in de tegenwoordige tijd nauwelijks meer relevant, aangezien de indruk bestaat dat de hoge rentepercentages reeds een vergoeding inhouden voor de waardevermindering van het geld.

Samenvattend kan worden gesteld dat een vergroting van het eigen vermogen de financiële positie van de rederijen in belangrijke mate zou verbeteren.

Concentratie

Een ander belangrijk element dat waarschijnlijk de positie van de grote zeevisserij ten goede zou komen is de concentratie. Afgezien van de voordelen die een concentratie van de rederijen waarschijnlijk zou bieden in de sfeer van een doelmatiger exploitatie van de schepen, biedt een concentratie ook mogelijkheden voor een gunstiger financiële positie. De grote zeevisserij wordt namelijk uitgeoefend met steeds grotere schepen die een belangrijk grotere investering vergen dan de schepen in het verleden vereisten. Hierdoor moesten de bestaande rederijen, bij een gelijkblijvende omvang van het vermogen, zich noodzakelijkerwijs beperken in het aantal schepen. Het klein aantal schepen per rederij beperkt de mogelijkheden die intensieve financiering biedt. Deze mogelijkheden worden namelijk eerst maximaal aangewend indien een rederij (bij een economische levensduur van 14 jaar) 14 schepen in de vaart heeft, waarbij elk

jaar een schip vervangen wordt, waarbij het nieuwe schip gefinancierd kan worden uit de afschrijvingen in dat jaar. Het benodigde vermogen bedraagt dan slechts ongeveer 50% van de vervangingswaarde van de schepen. Uiteraard is hetzelfde maximale effect te bereiken met een veelvoud van 14 schepen. De bestaande rederijen van de grote zeevisserij exploiteren merendeels aanzienlijk minder schepen (medio 1969: van de 20 rederijen 17 met 7 schepen of minder), waarbij dan veelal de leeftijdsopbouw zodanig is, dat van intensieve financiering niet voldoende kan worden gebruik gemaakt. Hoewel uiteraard het tijdstip van het in de vaart brengen van een schip ook door andere factoren dan het financieringsaspect wordt bepaald en zodoende de ideale leeftijdsopbouw wel nooit bereikt zal worden, is het duidelijk dat door concentratie tenminste een groter deel van de voordelen die intensieve financiering biedt gerealiseerd kan worden. In de ideale situatie ontgaat men voorts evenzo de nadelen van de inflatie. Het nieuwe schip wordt immers (gegeven een constant type schip) gefinancierd met de afschrijvingen uit hetzelfde jaar, zodat zowel afschrijvingen als aankoop in dezelfde guldens uitgedrukt worden. De afschrijvingen dienen in dit geval uiteraard op basis van vervangingswaarde te worden berekend.

Vergelijking visserij-koopvaardij

Gebruik makend van een onlangs verschenen rapport over onder meer de financiële positie van rederijen van de koopvaardij 1) is het mogelijk een summiere vergelijking te maken tussen de financiële positie van de rederijen ter grote zeevisserij en koopvaardij (zie de tabellen 44 en 45). De cijfers zijn met name onderling goed vergelijkbaar, omdat in beide gevallen de waardering plaats heeft gehad op basis van vervangingswaarde, zij het dat de economische levensduur in de koopvaardij geschat wordt op meer dan 14 jaar (15 tot 25 jaar). Voor de vergelijking is, in aansluiting op de cijfers van de koopvaardij, in plaats van het balanstotaal het z.g. werkzame vermogen gehanteerd, zijnde het totaal van de vastgelegde middelen en het saldo van de vlottende activa (inclusief liquiditeiten) en passiva (uiteraard eveneens gelijk aan het balanstotaal minus de vlottende passiva).

De rentabiliteit van het werkzame vermogen blijkt gemiddeld over de jaren 1965 t/m 1967 voor de grote zeevisserij gunstiger te zijn dan voor de koopvaardij. Hetzelfde geldt voor de afzonderlijke jaren, met uitzondering van 1967. De indruk bestaat (onder meer op grond van de rentabiliteitscijfers in "Visserij in cijfers"), dat ook gemiddeld over de periode 1960 t/m 1964 de rentabiliteit van het werkzame vermogen in de grote zeevisserij beter is geweest dan het in de koopvaardij in deze jaren gemiddeld gerealiseerde percentage van - 0,5.

---

1) Mr. J.J. Oyevaar: De Nederlandse Koopvaardij - 1968; Rapport, uitgebracht aan het Bestuur van de Koninklijke Nederlandsche Reedersvereniging.

Ook de cash-flow was in de grote zeevisserij relatief gunstiger.

De rentabiliteit van het eigen vermogen echter was in de jaren 1965 t/m 1967 in de grote zeevisserij (gemiddeld - 2,5%) niet onbelangrijk ongunstiger dan in de koopvaardij (gemiddeld + 0,3%). De belangrijkste oorzaak van dit verschil ligt in de financieringsmethode. Zoals uit tabel 45 (zie blz. 63) blijkt speelde het vreemde vermogen op lange termijn bij de koopvaardij een zeer ondergeschikte rol, zodat het rentebedrag van weinig belang was. Bij de grote zeevisserij echter waren het juist de rentebetalingen die de rentabiliteit van het eigen vermogen aantasten.

Uit deze vergelijking blijkt eens te meer het belang van een financiering met een groter percentage eigen vermogen dan waarover de rederijen van de grote zeevisserij thans gemiddeld beschikken.

Tabel 44. Rentabiliteit en cash-flow van rederijen ter grote zeevisserij en koopvaardij, in procenten van het werkzame vermogen 1)

		Grote zeevisserij			Koopvaardij
		Totaal 12 rederijen	Totaal 4 rederijen veel inv.	Totaal 8 rederijen weinig inv.	Totaal 14 rederijen 2)
Rentabiliteit 3)	1965	4,9	8,0	3,7	0,2
	1966	2,5	5,1	1,3	0,9
	1967	-3,7	-0,7	-5,4	0,1
Cash-flow 3)	1965	12	16	11	7
	1966	11	13	10	7
	1967	6	8	5	6

- 1) Werkzaam vermogen: vastgelegde middelen + saldo vlottende activa en passiva; gemiddelden van de stand per 1/1 en 31/12.
- 2) Bron: Mr. J.J. Oyevaar: De Nederlandse Koopvaardij - 1968; Rapport, uitgebracht aan het Bestuur van de Koninklijke Nederlandsche Reeders-vereeninging.
- 3) Zonder resultaat op verkochte schepen, voor aftrek van belastingen.

Tabel 45. Samenstelling van de balansen van rederijen ter grote zeevisserij en koopvaardij, in procenten van het werkzame vermogen 1)

	Grote zeevisserij						Koopvaardij	
	Totaal 12 rederijen		Totaal 4 rederijen veel inv.		Totaal 8 rederijen weinig inv.		Totaal 14 rederijen 2)	
Per ultimo	1964	1967	1964	1967	1964	1967	1964	1967
Activa								
Schepen	77	80	83	87	75	75	80	78
Ov.vastgel.middelen	16	15	14	9	17	19	9	14
Tot.vastgel.middelen	93	95	97	96	92	94	89	92
Saldo vl.act./passiva	7	5	3	4	8	6	11	8
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Passiva								
Eigen verm.(excl. herwaardering) 3)	33	26	43	27	30	25	57	50
Reserve herw. 4)	10	22	14	19	9	24	32	39
Tot. eigen verm.	43	48	57	46	39	49	89	89
Voorzieningen	4	4	5	4	4	4	8	8
Langl.vr.vermogen	53	48	38	50	57	47	3	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

- 1) Werkzaam vermogen: vastgelegde middelen + saldo vlottende activa en passiva.
- 2) Bron: Mr. J.J. Oyevaar: De Nederlandse Koopvaardij - 1968; Rapport, uitgebracht aan het Bestuur van de Koninklijke Ned. Reedersvereeninging.
- 3) Voor koopvaardij incl. egalisatiefonds investeringsaftrek.
- 4) Voor koopvaardij incl. voorzieningen voor latente belastingverplichtingen.

HOOFDSTUK VI

De vermoedelijke financiële positie per ultimo 1968

Gedurende de voorbereiding van dit rapport zijn over 1968 voldoende gegevens beschikbaar gekomen, zodat met een vrij grote nauwkeurigheid een taxatie kon worden gemaakt van de vermoedelijke uitkomsten van het bedrijf over 1968 en van de financiële positie per eind 1968. Beschikt kon worden over de (naar bedrijfseconomische maatstaven opgestelde) jaarstukken van zeven rederijen, alsmede over de besommingsgegevens van de overige rederijen. Bovendien was het verloop van de sterkte van de vloot bekend.

Tabel 46. Taxatie gezamenlijke resultatenrekeningen over 1968 van 12 rederijen, in procenten

	Totaal	Rederij- bedrijf	Handel, enz.
Besomming en omzet	100,0	100,0	100,0
Ontvangen interest	0,3	0,4	0,1
Totaal ontvangsten	100,3	100,4	100,1
Kosten: afschrijvingen	8,7	13,7	1,9
betaalde interest	1,8	2,9	0,4
overige kosten	91,7	88,9	95,4
Betaalde venn.schapsbelasting	0,2	0,1	0,4
Nettoresultaat	- 2,1	- 5,2	2,0

De geschatte resultatenrekening (zie tabel 46) vermeldt een verlies-saldo, dat aanzienlijk minder ongunstig is dan in 1967. De rederij-afdelingen boekten gemiddeld een tekort, terwijl dat tekort ten dele werd opgeheven door een overschot in de handel en overige activiteiten. De rentabiliteit van het eigen vermogen zou, voor wat betreft het gehele bedrijf, gemiddeld - 5,8% bedragen (in 1967: - 12,5%). De rentabiliteit van het totale vermogen kan gecalculeerd worden op - 0,1% (- 3,7% in 1967).

Wat betreft de samenstelling van de balans naar de soort van de activa (zie tabel 47, blz. 65) kan worden opgemerkt, dat de schepen (mede door de geringe investeringen in de vloot) een relatief minder belangrijke plaats innemen, terwijl daarentegen de overige vastgelegde middelen en de vlottende activa van meer belang zijn geworden. Aan de creditzijde is de samenstelling praktisch gelijk aan die per ultimo 1967.

De samenstelling van middelen en bestedingen naar de duur blijkt uit tabel 48 (blz. 65). De bestedingen blijken voor een toenemend gedeelte permanent te zijn, terwijl bij de middelen weinig wijzigingen ten opzichte van 1967 blijken. Dit betekent uiteraard een verdergaande verslechter-

Tabel 47. Taxatie gezamenlijke balansen per ultimo 1968 van 12 rederijen, in procenten van het balanstotaal (tussen haken ultimo 1967)

Debet		Credit	
Schepen	58 (66)	Eigen verm. (excl.herw.)	18 (21)
Ov.vastgel.middelen	15 (12)	Reserve herwaardering	20 (18)
Totaal vastgel.midd.	73 (78)	Totaal eigen vermogen	38 (39)
Vlottende activa	24 (18)	Vr.verm.lange termijn	39 (38)
Liquiditeiten	3 (4)	Vr.verm.korte termijn	23 (23)
Totaal	100 (100)		100 (100)

ring van de financiële positie, gezien het grotere tekort aan permanente middelen.

Het financiële weerstandvermogen op lange termijn is in 1968 verder afgenomen. Bedroeg dit weerstandsvermogen eind 1967 nog -16%, per eind 1968 was het -26% van het balanstotaal

Tabel 48. Middelen en bestedingen per ultimo 1968 in procenten van het balanstotaal; gezamenlijke cijfers van 12 rederijen (tussen haken ultimo 1967)

	Bestedingen	Middelen
Permanent	80 (71)	54 (55)
Langlopend	17 (25)	39 (37)
Kortlopend	3 (4)	7 (8)
Totaal	100 (100)	100 (100)

De liquiditeit op korte termijn is per ultimo 1968 relatief op hetzelfde niveau gebleven als per eind 1967: in beide jaren - 4% van het balanstotaal, hetgeen een voortduren van een ongunstige situatie betekent.

Het beroep op de brutokredietruimte is vrij aanzienlijk toegenomen: van 86% per eind 1967 tot 97% per eind 1968. Dit betekent dat er praktisch geen nettokredietruimte meer resteerde (1% van het balanstotaal tegen per eind 1967 nog 7%).

Het weerstandsvermogen op korte termijn is ten gevolge van de geringe nettokredietruimte eveneens bijna geheel verdwenen: 1% van de jaarkosten per eind 1968 tegen nog 6% per ultimo 1967.

Geconcludeerd kan worden dat de situatie in 1968 volgens voorlopige cijfers in verschillende opzichten ongunstiger is geworden dan hij in 1967 reeds was.

HOOFDSTUK VII

Herwaardering, inhaalafschrijvingen en financieringswinst

In Hoofdstuk III bleek dat de onderzochte rederijen voor een belangrijk percentage van het balanstotaal met vreemdvermogen zijn gefinancierd. De inhaalafschrijvingen - d.w.z. de bedragen die, bij stijgende vervangingswaarde, over de voorafgaande jaren extra moeten worden afgeschreven - zijn in dit rapport in mindering gebracht op de Reserve Herwaardering, ervan uitgaande dat zij als gevolg van de voortgaande inflatieglobaal gezien gecompenseerd zouden worden door een zekere "financieringswinst". Indien namelijk de schepen zijn gefinancierd met minder dan 100% eigen vermogen, behoeft het gedeelte van de Reserve Herwaardering, overeenkomend met het gedeelte van de vervangingswaarde van de schepen waarvoor geen eigen vermogen aanwezig is, niet als zodanig te dienen om een eventuele vervanging te financieren. Het overeenkomstige bedrag kan dan worden beschouwd als financieringswinst, zodat reservering op de Reserve Herwaardering achterwege kan blijven ten gunste van het overige eigen vermogen. Reservering op de Reserve Herwaardering behoeft evenmin te geschieden voor zover door een rederij regelmatig de uit afschrijvingen vrijkomende middelen zijn gebruikt voor de financiering van nieuwe schepen. De in het onderzoek betrokken rederijen (alle met meer dan één schip) hebben tot dusverre uiteraard deze - in meerdere of mindere mate intensieve - financieringswijze toegepast.

Wanneer ervan wordt uitgegaan, dat bij de rederij-afdelingen de overige activa (alle activa behalve de boekwaarde van de schepen) voor zover mogelijk zijn gefinancierd met het als "normaal" te beschouwen gedeelte van de kortlopende schulden - zie Hoofdstuk IV § 1. - en voorts met eigen vermogen, dan blijkt per ultimo 1964 en per ultimo 1967 slechts 20% van de vervangingswaarde van de schepen te zijn gedekt door eigen vermogen. Dit houdt in dat 80% van de eigenlijke Reserve Herwaardering (dit is zonder aftrek van inhaalafschrijvingen) als financieringswinst kan worden beschouwd en de eigenlijke Reserve Herwaardering slechts voor 20% van het oorspronkelijk bedrag op de balans behoeft te worden opgenomen. Aangenomen wordt dat de genoemde percentages geldig zijn voor de gehele periode 1964 t/m 1967 en tevens voor de veronderstelde balans per ultimo 1968.

In tabel 49 (blz. 67) zijn de gevolgen van hetgeen hiervoor werd besproken, voor de samenstelling van het eigen vermogen op de verschillende balansdata vermeld.

Tabel 49. Samenstelling van het eigen vermogen van 12 rederijen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven, in procenten van het balanstotaal

Per ultimo	1964	1965	1966	1967	1968 1)
Aandelenkapitaal	8	8	7	7	7
Algemene Reserve	<u>20</u>	<u>20</u>	<u>19</u>	<u>14</u>	<u>11</u>
Totaal eigen vermogen (excl. Res. Herw.) zonder rek. te houden met fin. winst en inhaalafschr.	28	28	26	21	18
Bij: financieringswinst	11	14	19	26	29
Af: inhaalafschrijvingen	<u>- 6</u>	<u>- 7</u>	<u>-10</u>	<u>-14</u>	<u>-16</u>
Tot. eigen verm. (excl. Reserve Herwaardering)	33	35	35	33	31
Reserve Herwaardering	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>
Totaal eigen vermogen	36	39	40	39	38

1) Voorlopige cijfers.

Het blijkt dat de financieringswinst inderdaad op alle balansdata van de verslagperiode belangrijk groter is dan het totaal van de inhaalafschrijvingen. Het verschil tussen deze beide bedragen steeg van 5% van het balanstotaal per ultimo 1964 tot 12% per ultimo 1967, terwijl volgens de voorlopige balans per ultimo 1968 de toeneming zich voortzette tot 13% van het balanstotaal.

Het eigen vermogen, zonder Reserve Herwaardering en zonder rekening te houden met financieringswinst en inhaalafschrijvingen, bedroeg per ultimo 1964 28% van het balanstotaal. Per ultimo 1967 was dit percentage gedaald tot 21, terwijl volgens de voorlopige balans per ultimo 1968 nog 18% eigen vermogen aanwezig was. Rekening houdend met een financieringswinst van 80% van de gereserveerde herwaarderingsbedragen en na vermindering met de noodzakelijke inhaalafschrijvingen was het eigen vermogen per ultimo 1967 relatief gelijk aan dat per ultimo 1964, nl. 33% van het balanstotaal. Per ultimo 1968 volgde een daling tot 31%. De oorspronkelijke daling van het eigen vermogen, die voornamelijk het gevolg was van de negatieve bedrijfsresultaten, blijkt dus als gevolg van de financieringswinst te zijn gecompenseerd. Deze cijfers illustreren, dat het in het bedrijf houden van de financieringswinst - die in principe kan worden uitgekeerd - aanbeveling verdient. In geval van negatieve bedrijfsresultaten wordt het eigen vermogen, en dus de financiële weerstand, door het in bedrijf houden van de financieringswinst verstrekt. Wanneer niet vaststaat, dat ten tijde van de vervanging een zelfde percentage van de nieuwe aankoop prijs van derden kan worden geleend, als oorspronkelijk het geval was, zal het niet uitkeren van de financieringswinst eveneens gewenst zijn.

De resterende Reserve Herwaardering - nodig voor de vervanging van de schepen met een gelijkblijvend percentage eigen vermogen -

beloopt dan nog slechts 20% van het verschil tussen de vervangingswaarde en de aankoopbedragen van de schepen.

HOOFDSTUK VIII

Vermoedelijke vermogensbehoefte van de gehele grote zeevisserij bij vervanging van schepen op korte termijn

De in dit onderzoek veronderstelde economische levensduur van 14 jaar voor de vaartuigen van de grote zeevisserij heeft tot gevolg, dat de vaartuigen na 14 jaar tot op de restwaarde (ad 3,75% van de vervangingswaarde) zijn afgeschreven en dat de vaartuigen 14 jaar na de bouw door moderne schepen zouden moeten worden vervangen. Tot de vloot per medio 1969 behoorden 101 vaartuigen met een totale bruto-inhoud van 30 700 BRT en een totaal motorvermogen van 87 700 pk. Hiervan waren er 27 van het bouwjaar 1955 of vroeger, met een totale inhoud en vermogen van respectievelijk 6 700 BRT en 15 000 pk.

In tabel 50 zijn de getaxeerde bedragen vermeld, welke voor eventuele vervanging van de 14 of meer jaar oude vaartuigen in de eerstkomende jaren nodig zouden zijn.

Tabel 50. De vermogensbehoefte, in mln. gulden, in 1969 t/m 1973

Jaar van vervanging	1969	1970	1971	1972	1973
Aantal schepen > 14 jaar	27	6	5	4	5
Bouwjaar	1955 1)	1956	1957	1958	1959
Totaalinhoud (x 1 000 BRT)	6,7	1,6	1,5	1,1	1,5
Totaalverm. (x 1 000 pk)	15,0	4,3	3,9	3,2	4,5
Taxatie van de vervangingswaarde 2)					
A. Zijtrawlers zonder diepvr.install.					
casco	20,6	4,9	4,6	3,4	4,6
motor	5,1	1,5	1,3	1,1	1,5
totale vervangingswaarde	25,7	6,4	5,9	4,5	6,1
B. Hektrawlers 3) met diepvr.install.					
casco	16,1	3,9	3,6	2,6	3,6
motor	7,3	2,1	1,9	1,6	2,2
totale vervangingswaarde	23,4	6,0	5,5	4,2	5,8
C. Opbr.oude schepen tegen restwaarde (3,75% van A.)					
	1,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Vermogensbehoefte zijtrawlers	24,7	6,2	5,7	4,3	5,9
Vermogensbehoefte hektrawlers 3)	22,4	5,8	5,3	4,0	5,6

1) Of eerder.

2) Geschat prijspeil 1969; excl. elektronische apparatuur, die in geval van ontbreken van eigen vermogen zou kunnen worden gehuurd.

3) Een kleiner aantal hektrawlers doch met dezelfde totaalcapaciteit als de te vervangen schepen.

De onder A. genoemde bedragen stellen de op basis van de indexcijfers van de bouwkosten getaxeerde aankoopbedragen voor van zijtrawlers zonder diepvriesinstallatie. De onder B. genoemde bedragen zijn berekend voor een eventuele vervanging door hektrawlers met diepvriesinstallatie 1).

Volgens tabel 50 zal voor de vervanging van de in 1955 of vroeger gebouwde vaartuigen in 1969 het te investeren bedrag op circa f. 24,7 of f. 22,4 miljoen moeten worden getaxeerd. In de jaren 1970 e.v., wanneer de vaartuigen die in 1956 e.v. jaren zijn gebouwd moeten worden vervangen, bedragen de netto-investeringen voor zijtrawlers respectievelijk 6,2; 5,7; 4,3 en 5,9 miljoen gulden (prijzen van 1969, zonder de kosten van elektronische apparatuur). Indien hektrawlers met diepvriesinstallatie als vervangende schepen zouden worden aangeschaft, zou daarvoor in de jaren 1970 t/m 1973 respectievelijk 5,8; 5,3; 4,0 en 5,6 miljoen gulden benodigd zijn.

Tabel 51. De vermogensbehoefte bij vervanging van 47 oude schepen, in miljoen guldens 1)

Bouwjaar	Aantal	Investerings- in vervangende		Boekwaarde 3) v.d. te verv.		Minimale ver- mogensbehoefte	
		zij- trawl.	hek- trawl. 2)	schepen		zij- trawl.	hek- trawl. 2)
1955 of eerder	27	25,7	23,4	3,75%	1,0	24,7	22,4
1956	6	6,4	6,0	9,75%	0,6	5,8	5,4
1957	5	5,9	5,5	15,75%	0,9	5,0	4,6
1958	4	4,5	4,2	21,75%	1,0	3,5	3,2
1959	5	6,1	5,8	27,75%	1,7	4,4	4,1
Totaal	47	48,6	44,9	5,2		43,4	39,7

- 1) Medio 1969.
- 2) Inhoud van de hektrawlers op basis van de gegevens vóór dat de scheepvaartinspectie in 1967 en volgende jaren tot hermeting overging.
- 3) Op basis van de vervangingswaarde.

Het bedrag dat geïnvesteerd zou moeten worden wanneer, in het kader van een moderniseringsprogramma, alle hierboven bedoelde vaartuigen, 47 in totaal, thans reeds vervangen worden door zijtrawlers, kan worden getaxeerd op 43,4 à 48,6 miljoen (tabel 51). Vervanging door hektrawlers 2) zou 39,7 à 44,9 miljoen gulden vergen. Het is aannemelijk, dat in geval van snelle buitengebruikstelling de opbrengst van de oude schepen bene-

- 1) Een kleiner aantal hektrawlers doch met dezelfde totaalcapaciteit als de te vervangen 27 schepen.
- 2) Een kleiner aantal hektrawlers doch met dezelfde totaalcapaciteit als de te vervangen 47 schepen.

den het in tabel 40 genoemde bedrag van 5,2 miljoen gulden zal blijven. Het te investeren bedrag zal dientengevolge hoger uitkomen dan 43,4 respectievelijk 39,7 miljoen gulden.

De financiële positie van de bij het onderzoek betrokken rederijen 1) was aan het einde van 1968, volgens de voorlopige balans, in het algemeen zodanig dat vervanging van de in de tabellen 50 en 51 bedoelde schepen grote financiële problemen zal opleveren. Zoals in Hoofdstuk VI bleek vertoonde het financiële weerstandsvermogen op lange termijn, d.w.z. de permanent beschikbare middelen, einde 1968 een tekort van 26% en de liquiditeit op korte termijn een tekort van 4% van het balanstotaal. Er werd op die datum reeds een beroep op de brutokredietruimte gedaan tot 97%, terwijl de nettokredietruimte nog slechts 1% van het balanstotaal beliep.

Het weerstandsvermogen op korte termijn per einde 1968 bedroeg nog slechts 1% van de jaarkosten.

---

1) Aangenomen moet worden dat de financiële positie van de niet in het onderzoek betrokken rederijen een zelfde beeld zal geven als die van de wel onderzochte bedrijven.

Summary

THE FINANCIAL POSITION OF THE NETHERLANDS MIDDLE WATER FISHING INDUSTRY

The Fishery Economics Research Department of the Agricultural Economics Research Institute of the Netherlands gives in this report an insight into the financial position of the Dutch middle water fishery company-owners in the years 1964 up to and including 1967.

26 Dutch companies runned the middle water fisheries with 114 fishing vessels in 1967. This report gives the results of an investigation of 12 companies with 58 fishing vessels in such a way that the report gives a representative view of the situation in the whole of the Dutch middle water fishery.

Most of the companies are not only operating fishing vessels but are also engaged in the export of salted herrings and in some cases in other industries connected with the fishing industry.

Basis of this investigation is the company as a going concern and the replacement-value of the fishing vessels.

Table 1. Balance sheet in percentages of the totals

At the end of	Total 12 companies		4 companies with high investments		8 companies with low investments	
	1964	1967	1964	1967	1964	1967
Assets						
Fishing vessels	65	66	70	75	63	60
Other fixed assets	13	12	12	8	14	15
Total fixed assets	78	78	82	83	77	75
Current assets	18	18	14	12	19	22
Liquidities	4	4	4	5	4	3
Totaal	100	100	100	100	100	100
Liabilities						
Capital	28	21	36	23	25	20
Fund revalued vessels	8	18	12	17	7	19
Total capital	36	39	48	40	32	39
Long term loans	46	38	35	43	49	35
Short term loans	18	23	17	17	19	26
Total	100	100	100	100	100	100

In the period 1964-'67 on the combined balance sheets of the 12 companies the assets showed only small changes. The liabilities however show a quite different picture. An important part of the long-term loans has been replaced by short-term loans, which weakened the financial position.

Total capital increased somewhat as a result of revaluing the vessels on basis of replacement value.

Companies with comparatively high investments in new vessels were financed for a high percentage with loans. The percentage for short-term loans, however, remained about the same.

Companies with comparatively low investments in new vessels showed a somewhat increased capital due to a revaluation on basis of substitution value. However, the long-term loans were replaced for a important part by short-term loans.

Profitability

In the period 1964-'67 the profitability of the companies was decreasing.

Table 2 shows that the profitability of the companies with comparatively high investments was better than the profitability of companies with low investments in new fishing vessels.

Table 2. Profitability of the companies' own capital and of total investments

	1965	1966	1967
Average profitability in percentage of the companies' own capital			
12 companies	5,2	-0,1	-12,5
of which: 4 companies with high investments	10,1	5,4	- 6,2
8 companies with low investments	2,8	-2,9	-15,9
Average profitability in percentages of the companies' total investments			
12 companies	4,9	2,5	- 3,7
of which: 4 companies with high investments	8,9	5,1	- 0,7
8 companies with low investments	3,7	1,3	- 5,4

Moreover there is an important difference between the profitability of the companies' own capital investments and the profitability of the companies' total capital investments. This is the consequence of the way of financing: high debts decrease the profitability and weaken the financial position.

Solvency

The solvency, the ratio between total investments and the part of this which is financed by loans, gives a first impression of the financial po-

sition.

Table 3. Solvency (in percentages)

At the end of	1964	1965	1966	1967
12 companies	156	164	167	164
of which: 4 companies with high investments	193	185	171	166
8 companies with low investments	147	157	165	163

At the end of 1967 the solvency of the 12 companies was somewhat better than at the end of 1964. In this year the companies with comparatively high investments had a better solvency than the companies with comparatively low investments. But at the end of 1967 the solvency of both groups was nearly equal.

The liquidity

The ability of the companies to meet their current financial obligations in cash diminished strongly, especially the liquidity of the companies with low investments.

Table 4. Current ratio (current assets/current liabilities)

At the end of	1964	1965	1966	1967
12 companies	122	121	121	97
of which: 4 companies with high investments	111	153	127	102
8 companies with low investments	125	113	118	95

The long-term financial resistance-capacity

Solvency and liquidity give only a partial impression of the financial position. The long-term resistance-capacity gives a better insight into the financial position. Therefore the assets (spendings) and the liabilities (means) are divided in permanent, long-term and short-term spendings and means.

For a satisfying financial position it is necessary that there is at least equilibrium between the terms during which the means are available and the spendings are invested.

Table 5. Means and spendings in percentages of the total balance sheet

		Total 12 companies'		4 companies with high investments		8 companies with low investments	
		1964	1967	1964	1967	1964	1967
Permanent	: means	52	55	63	52	49	57
	: spendings	62	71	61	57	63	79
Long-term	: means	45	37	33	42	48	34
	: spendings	34	25	35	38	33	17
Short-term	: means	3	8	4	6	3	9
	: spendings	4	4	4	5	4	4

In general there was no balanced financial position. Only the companies with high investments reached in 1964 a certain equilibrium. But at the end of 1967 specially the financial position of the companies with low investments was unfavourable. The permanent means were in general insufficient to cover the permanent spendings. There was a shortage of permanent means.

Table 6. Long-term financial resistance-capacity (means minus spendings), in percentages of the total balance sheet

At the end of		1964	1965	1966	1967
12 companies		-10	- 9	- 9	-16
of which:	4 with high investments	2	3	1	- 5
	8 with low investments	-14	-14	-15	-22

The difference between permanent means and permanent spendings is a standard for the long-term financial resistance-capacity. In 1967 the situation was bad, specially for the companies with low investments.

Short-term liquidity

The difference between short-term means and short-term spendings gives the short-term liquidity. Table 7 shows the unfavourable financial situation.

Table 7. Short-term liquidity in percentages of the total balance sheet

At the end of		1964	1965	1966	1967
12 companies		0	1	2	-4
of which:	4 companies with high investments	0	6	4	-1
	8 companies with low investments	1	-1	0	-5

The companies with comparatively high investments had a better position as a consequence of a higher cash-flow.

The short-term financial resistance-capacity

The short-term financial resistance-capacity has been calculated. Of course this also shows the weak position of the companies.

Table 8. Short-term financial resistance-capacity, in percentages of the yearly total costs

At the end of	1964	1965	1966	1967
12 companies	6	9	9	6
of which: 4 companies with high investments	15	19	18	12
8 companies with low investments	2	5	6	4

The companies with high investments had also in this case a better position than the companies with low investments.

Increasing of risks running capital is necessary

More own capital and less long-term and short-term loans are necessary. This would strengthen the financial resistance-capacity of the companies. The high amounts needed for interests decrease the profitability of the own capital investments.

Concentration wanted

Concentration of the in general small companies will not only give a more efficient exploitation, but will also facilitate to get risk bearing capital. Moreover a big company needs a lower capital than the sum of capital needed by many small companies.

BIJLAGE 1

Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven (x f. 1 000,-)

	ultimo 1964	ultimo 1965	ultimo 1966	ultimo 1967
Debet				
Schepen en elektr.app., vervangingswaarde	50 231	56 037	67 157	79 033
- afschrijvingen	19 806	24 010	29 922	38 352
Boekwaarde schepen	30 425	32 027	37 235	40 681
Schepen in aanbouw/bestelling	5 649	4 838	2 023	-
Vistuig	987	1 017	1 160	1 182
Tonnen	676	678	714	743
Terreinen en gebouwen	2 600	2 539	2 757	2 771
Deelnemingen	380	416	321	341
Installaties, auto's enz.	1 394	1 863	1 713	1 591
Reservekassen e.d.	464	413	331	339
Goodwill	358	278	203	140
Leningen u/g	691	676	600	498
Totaal vastgelegde middelen	43 624	44 745	47 057	48 286
Voorraden	3 575	3 726	4 036	4 342
Vorderingen enz.	6 693	6 730	6 749	6 949
Totaal vlottende activa	10 268	10 456	10 785	11 291
Effecten	630	496	620	572
Liquide middelen	1 417	2 836	3 791	2 017
Totaal liquiditeiten	2 047	3 332	4 411	2 589
Balanstotaal	55 939	58 533	62 253	62 166
Credit				
Aandelenkapitaal	4 523	4 520	4 519	4 518
Algemene reserve	10 997	12 004	11 811	8 596
Reserve herwaardering	4 466	6 233	8 667	11 239
Totaal eigen vermogen	19 986	22 757	24 997	24 353
Leningen directie/aandeelhouders	802	668	470	381
Surveyreserve	487	504	728	756
Pensioenreserve	408	496	632	700
Assurantiereserve	1 210	1 297	1 289	451
Scheepshyp., Nat. Investeringsbank	10 807	12 304	14 200	15 051
Scheepshypothecken, overige	3 943	3 752	3 742	4 478
Nieuwbouwkredieten	6 246	3 535	1 863	-
Hypothecken vast goed	803	841	687	522
Overige leningen lange termijn	1 130	989	1 067	1 147
Totaal vreemd vermogen lange termijn	25 034	23 718	24 208	23 105
Kortlopende schulden	8 307	8 684	10 818	11 298
Banken	1 810	2 706	1 760	3 029
Totaal vreemd vermogen korte termijn	10 117	11 390	12 578	14 327
Balanstotaal	55 939	58 533	62 253	62 166

BIJLAGE 2

Gezamenlijke resultatenrekeningen van 12 rederijen (x f. 1000,-)

	Totaal	Waarvan	
		rederij	nevenbedr. (handel en overige ac- tiviteiten)
1965			
Besomming rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	61 367	34 981	26 386
Boekwinst verkochte schepen/motoren	170	170	-
Ontvangen intrest	104	78	26
Totaal ontvangsten	61 641	35 229	26 412
Kosten: afschrijving schepen en elektr. app.	4 029	4 029	-
overige afschrijvingen	668	117	551
betaalde intrest	1 152	1 017	135
overige kosten	54 533	29 236	25 297
Betaalde vennootschapsbelasting	43	33	10
Nettoresultaat	+1 216	+ 797	+ 419
Rente eigen vermogen en voorzieningsreserves	1 271	943	328
Bedrijfseconomisch resultaat 1)	- 182	- 283	+ 101
1966			
Besomming rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	68 219	40 060	28 159
Boekwinst verkochte schepen/motoren	157	157	-
Ontvangen intrest	196	161	35
Totaal ontvangsten	68 572	40 378	28 194
Kosten: afschrijving schepen en elektr. app.	4 789	4 789	-
overige afschrijvingen	710	109	601
betaalde intrest	1 256	1 110	146
overige kosten	61 696	34 699	26 997
Betaalde vennootschapsbelasting	146	66	80
Nettoresultaat	- 25	- 395	+ 370
Rente eigen vermogen en voorzieningsreserves	1 656	1 245	411
Bedrijfseconomisch resultaat 1)	-1 692	-1 731	+ 39
1967			
Besomming rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	65 226	38 051	27 175
Ontvangen intrest	227	169	58
Totaal ontvangsten	65 453	38 220	27 233
Kosten: afschrijving schepen en elektr. app.	5 412	5 412	-
overige afschrijvingen	690	102	588
betaalde intrest	1 258	1 138	120
overige kosten	61 159	34 706	26 453
Betaalde vennootschapsbelasting	133	-	133
Nettoresultaat	-3 199	-3 138	- 61
Rente eigen vermogen en voorzieningsreserves	1 644	1 235	409
Bedrijfseconomisch resultaat 1)	-4 710	-4 373	- 337

1) Bedrijfseconomisch resultaat = nettoresultaat, vermeerderd met de betaalde vennootschapsbelasting en verminderd met de boekwinst op verkochte schepen en motoren en met de berekende rente over het eigen vermogen en over de voorzieningsreserves (assurantie, survey- en pensioenreserves). Deze berekende rente is gelijkgesteld aan het rendement van langlopende staatsobligaties, in 1965 t/m 1967 resp. 5,6%, 6,5% en 6,2%.

BIJLAGE 3

Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, alleen rederij-afdelingen (x f. 1 000,-)

	ultimo 1964	ultimo 1965	ultimo 1966	ultimo 1967
Debet				
Schepen en elektr.app., vervangingswaarde	50 231	56 037	67 157	79 033
- afschrijvingen	19 806	24 010	29 922	38 352
Boekwaarde schepen	30 425	32 027	37 235	40 681
Schepen in aanbouw/bestelling	5 649	4 838	2 023	-
Vistuig	987	1 017	1 160	1 182
Tonnen	676	678	714	743
Terreinen en gebouwen	909	875	852	937
Deelnemingen	60	64	79	65
Installaties, auto's enz.	253	306	302	295
Reservekassen e.d.	464	413	331	339
Leningen u/g	667	639	561	458
Totaal vastgelegde middelen	40 090	40 857	43 257	44 700
Voorraden	163	144	124	167
Vorderingen enz.	3 068	2 489	2 308	2 669
Totaal vlottende activa	3 231	2 633	2 432	2 836
Effecten	300	300	348	305
Liquide middelen	952	2 381	3 193	1 469
Totaal liquiditeiten	1 252	2 681	3 541	1 774
Balanstotaal	44 573	46 171	49 230	49 310
<hr/>				
Credit				
Eigen vermogen (excl. herwaardering)	10 086	10 726	10 222	7 067
Reserve herwaardering	4 466	6 233	8 667	11 239
Totaal eigen vermogen	14 552	16 959	18 889	18 306
Leningen directie/aandeelhouders	489	291	316	353
Surveyreserve	487	504	728	756
Pensioenreserve	206	255	315	338
Assurantiereserve	1 153	1 230	1 213	367
Scheepshypotheken, Nat. Investeringsbank	10 807	12 304	14 200	15 051
Scheepshypotheken, overige	3 943	3 752	3 742	4 478
Nieuwbouwkredieten	6 246	3 535	1 863	-
Hypotheken vast goed	171	156	143	65
Overige leningen lange termijn	637	540	622	793
Totaal vreemd vermogen lange termijn	23 650	22 276	22 826	21 848
Kortlopende schulden	5 076	5 217	6 601	7 304
Banken	806	1 428	598	1 499
Totaal vreemd vermogen korte termijn	5 882	6 645	7 199	8 803
Balanstotaal	44 573	46 171	49 230	49 310

BIJLAGE 4

Gezamenlijke balansen van 12 rederijen, alleen nevenbedrijven (x f. 1 000,-)

	ultimo 1964	ultimo 1965	ultimo 1966	ultimo 1967
Debet				
Terreinen en gebouwen	1 691	1 663	1 905	1 833
Deelnemingen	320	351	242	277
Installaties, auto's enz.	1 141	1 558	1 411	1 296
Goodwill	358	278	203	140
Leningen u/g	24	37	39	40
Totaal vastgelegde middelen	3 534	3 887	3 800	3 586
Voorraden	3 412	3 582	3 912	4 175
Vorderingen enz.	3 626	4 241	4 442	4 280
Totaal vlottende activa	7 038	7 823	8 354	8 455
Effecten	330	196	272	268
Liquide middelen	465	456	597	547
Totaal liquiditeiten	795	652	869	815
Balanstotaal	11 367	12 362	13 023	12 856
Credit				
Eigen vermogen (excl. herwaardering)	5 434	5 798	6 108	6 047
Leningen directie/aandeelhouders	313	377	154	28
Pensioenreserve	202	241	317	362
Assurantiereserve	58	67	76	84
Hypotheke vast goed	632	685	543	456
Overige leningen lange termijn	493	449	446	355
Totaal vreemd vermogen lange termijn	1 385	1 442	1 382	1 257
Kortlopende schulden	3 231	3 467	4 217	3 994
Banken	1 004	1 278	1 162	1 530
Totaal vreemd vermogen korte termijn	4 235	4 745	5 379	5 524
Balanstotaal	11 367	12 362	13 023	12 856

BIJLAGE 5

Gezamenlijke balansen van 4 rederijen met in de verslagperiode relatief veel investeringen in schepen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven (x f. 1 000,-)

	ultimo 1964	ultimo 1965	ultimo 1966	ultimo 1967
Debet				
Schepen en elektr.app., vervangingswaarde	14 931	16 928	20 797	28 099
- afschrijvingen	6 164	7 289	8 642	11 128
Boekwaarde schepen	8 767	9 639	12 155	16 971
Schepen in aanbouw/bestelling	357	1 411	2 023	-
Vistuig	280	280	320	360
Tonnen	176	176	187	208
Terreinen en gebouwen	92	123	330	397
Deelnemingen	29	23	28	24
Installaties, auto's enz.	127	154	201	221
Reservekassen e.d.	194	103	99	100
Leningen u/g	644	617	504	402
Totaal vastgelegde middelen	10 666	12 526	15 847	18 683
Voorraden	487	496	411	484
Vorderingen enz.	1 408	1 601	1 859	2 213
Totaal vlottende activa	1 895	2 097	2 270	2 697
Effecten	8	4	-	-
Liquide middelen	495	1 245	2 364	1 195
Totaal liquiditeiten	503	1 249	2 364	1 195
Balanstotaal	13 064	15 872	20 481	22 575
Credit				
Eigen vermogen (excl. herwaardering)	4 675	5 281	5 764	5 208
Reserve herwaardering	1 629	2 031	2 771	3 794
Totaal eigen vermogen	6 304	7 312	8 535	9 002
Leningen directie/aandeelhouders	275	312	293	205
Surveyreserve	162	142	199	243
Pensioenreserve	151	151	150	183
Assurantiereserve	222	256	274	297
Scheepshypotheek, Nat. Investeringsbank	2 430	2 991	4 393	5 925
Scheepshypotheek, overige	972	1 085	1 406	2 528
Nieuwbouwkredieten	149	1 241	1 436	-
Hypotheek vast goed	36	33	30	22
Overige leningen lange termijn	205	160	120	345
Totaal vreemd vermogen lange termijn	4 327	6 059	8 008	9 543
Kortlopende schulden	1 624	1 933	3 398	3 404
Banken	534	256	247	421
Totaal vreemd vermogen korte termijn	2 158	2 189	3 645	3 825
Balanstotaal	13 064	15 872	20 481	22 575

BIJLAGE 6

Gezamenlijke balansen van 8 rederijen met in de verslagperiode relatief weinig investeringen in schepen, totaal van rederij-afdelingen en nevenbedrijven (x f. 1 000,-)

	ultimo 1964	ultimo 1965	ultimo 1966	ultimo 1967
Debet				
Schepen en elektr. app., vervangingswaarde	35 300	39 108	46 360	50 934
- afschrijvingen	13 642	16 721	21 280	27 224
Boekwaarde schepen	21 658	22 387	25 080	23 710
Schepen in aanbouw/bestelling	5 291	3 427	-	-
Vistuig	707	738	840	822
Tonnen	501	502	527	535
Terreinen en gebouwen	2 508	2 416	2 427	2 374
Deelnemingen	352	393	293	317
Installaties, auto's enz.	1 267	1 710	1 512	1 370
Reservekassen e.d.	270	310	232	239
Goodwill	358	278	203	140
Leningen u/g	47	58	95	96
Totaal vastgelegde middelen	32 959	32 219	31 209	29 603
Vorraden	3 088	3 230	3 625	3 859
Vorderingen enz.	5 285	5 129	4 890	4 735
Totaal vlottende activa	8 373	8 359	8 515	8 594
Effecten	623	491	620	572
Liquide middelen	921	1 592	1 427	822
Totaal liquiditeiten	1 544	2 083	2 047	1 394
Balanstotaal	42 876	42 661	41 771	39 591
Credit				
Eigen vermogen(excl. herwaardering)	10 844	11 244	10 566	7 906
Reserve herwaardering	2 838	4 202	5 896	7 445
Totaal eigen vermogen	13 682	15 446	16 462	15 351
Leningen directie/aandeelhouders	527	356	177	177
Surveyreserve	325	362	529	513
Pensioenreserve	256	345	482	518
Assurantiereserve	989	1 041	1 014	154
Scheepshypothecken. Nat. Investeringsbank	8 377	9 312	9 807	9 125
Scheepshypothecken. overige	2 972	2 668	2 336	1 950
Nieuwbouwkredieten	6 097	2 294	427	-
Hypothecken vast goed	767	808	657	499
Overige leningen lange termijn	925	829	948	802
Totaal vreemd vermogen lange termijn	20 708	17 659	16 200	13 561
Kortlopende schulden	6 683	6 751	7 420	7 894
Banken	1 276	2 449	1 512	2 608
Totaal vreemd vermogen korte termijn	7 959	9 200	8 932	10 502
Balanstotaal	42 876	42 661	41 771	39 591

BIJLAGE 7

Resultatenrekeningen van rederijen met in de verslagperiode relatief veel en relatief weinig investeringen in schepen (x f. 1 000,-)

	Totaal 4 rederijen rela- tief veel investeringen			Totaal 8 rederijen rela- tief weinig investeringen		
	totaal	waarvan		totaal	waarvan	
		rederij	neven- bedr.		rederij	neven- bedr.
1965						
Besomm.rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	15 850	10 716	5 134	45 517	24 264	21 253
Boekwinsten	50	50	-	120	120	-
Ontvangen intrest	23	21	2	81	57	24
Totaal ontvangsten	15 923	10 787	5 136	45 718	24 441	21 277
Kosten: afschr.schepen en el.app.	1 246	1 246	-	2 783	2 783	-
ov. afschrijvingen	69	34	35	599	82	517
betaalde intrest	296	280	16	856	738	118
overige kosten	13 574	8 732	4 842	40 959	20 504	20 455
Betaalde venn.schapsbelasting	-	-	-	43	33	10
Nettoresultaat	+ 738	+ 495	+ 243	+ 478	+ 301	+ 177
Rente eig.verm. en voorz.res.	412	360	52	859	583	276
Bedr.economisch resultaat	+ 276	+ 85	+ 191	- 458	- 369	- 89
1966						
Besomm.rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	18 358	12 027	6 331	49 861	28 033	21 828
Boekwinsten	192	192	-	- 35	- 35	-
Ontvangen intrest	102	98	4	94	62	32
Totaal ontvangsten	18 652	12 317	6 335	49 920	28 060	21 860
Kosten: afschr.schepen en el.app.	1 582	1 582	-	3 207	3 207	-
ov. afschrijvingen	74	26	48	636	83	553
betaalde intrest	353	334	19	903	775	128
overige kosten	16 021	9 968	6 053	45 675	24 731	20 944
Betaalde venn.schapsbelasting	2	2	-	144	64	80
Nettoresultaat	+ 620	+ 405	+ 215	- 645	- 800	+ 155
Rente eig.verm. en voorz.res.	553	480	73	1 103	765	338
Bedr.economisch resultaat	- 123	- 265	+ 142	- 1 569	- 1 466	- 103
1967						
Besomm.rederij-afd. en omzet nevenbedrijven	19 448	12 551	6 897	45 778	25 500	20 278
Ontvangen intrest	108	104	4	119	65	54
Totaal ontvangsten	19 556	12 655	6 901	45 897	25 565	20 332
Kosten: afschr.schepen en el.app.	1 878	1 878	-	3 534	3 534	-
ov. afschrijvingen	104	29	75	586	73	513
betaalde intrest	417	395	22	841	743	98
overige kosten	17 697	10 996	6 701	43 462	23 710	19 752
Betaalde venn.schapsbelasting	-	-	-	133	-	133
Nettoresultaat	- 540	- 643	+ 103	- 2 659	- 2 495	- 164
Rente eig.verm. en voorz.res.	585	506	79	1 059	730	329
Bedr.economisch resultaat	- 1 125	- 1 149	+ 24	- 3 585	- 3 225	- 360

BIJLAGE 8

Toelichting bij de berekening van het permanent in de schepen geïnvesteerde vermogen

Afhankelijk van het aantal schepen per rederij is het gedeelte van de vervangingswaarde van de schepen dat permanent is geïnvesteerd groter of kleiner. Bezit een rederij één schip dan zal het balansbedrag bij aanschaffing op 100% van de vervangingswaarde komen te staan. In de volgende jaren daalt dit bedrag geleidelijk tot de restwaarde, waarna bij vervanging weer de volle vervangingswaarde geactiveerd moet worden. Nagenoeg het gehele vermogen dat in het schip is geïnvesteerd komt na verloop van tijd weer vrij, zodat er nauwelijks vermogen permanent per schip is geïnvesteerd. Bezit een rederij meer schepen, dan is weliswaar per schip de situatie gelijk aan het geval van een rederij met één schip, doch bij een zekere diversiteit in aanschaffingsjaren is een gedeelte van de jaarlijks vrijkomende afschrijvingsbedragen weer nodig voor de vervanging van een schip. Dit leidt er toe dat voor de schepen gezamenlijk een vaste kern aan permanent geïnvesteerd vermogen ontstaat, die groter wordt naar gelang het aantal schepen toeneemt. Als men uitgaat van een zodanige diversiteit in aanschaffingsjaren, dat de aankopen van de schepen in elk geval in opeenvolgende jaren zijn geschied kan men het minimum vermogen dat permanent is geïnvesteerd, uitdrukken in een percentage van de totale vervangingswaarde van de schepen. Uitgaande van de bij dit onderzoek gebruikte afschrijvings-termijn van 14 jaar zijn deze percentages als volgt:

Aantal schepen per rederij	Percentage permanent	Berekend als volgt
1	10%	(1 x restwaarde + 1 x 1 jaar afschrijving)
2	13%	$1/2 \times (2 \times \text{restwaarde} + 1 \times 1 \text{ jaar afschrijving} + 1 \times 2 \text{ jaar afschrijving})$
3	16%	$1/3 \times (3 \times \text{restwaarde} + 1 \times 1 \text{ jaar afschrijving} + 1 \times 2 \text{ jaar afschrijving} + 1 \times 3 \text{ jaar afschrijving})$
4	19%	enz.
5	22%	
6	25%	
7	28%	
8	31%	
9	34%	
10	38%	
11	41%	
12	45%	
13	49%	
14	52%	

In het meest ideale geval (bij een levensduur van 14 jaar 14 schepen in bedrijf, elk in een ander jaar aangeschaft) is het benodigde vermogen geheel permanent en wel ter grootte van 52% van de vervangingswaarde van alle 14 schepen te zamen. De vereiste diversiteit van aankoopjaren wordt echter niet steeds bereikt, doordat de keuze van het tijdstip van in de vaart brengen van een schip niet altijd alleen door financieringsoverwegingen wordt bepaald. De ervaring leert echter, dat desondanks binnen een zelfde rederij de momenten van in gebruikstelling voldoende uit elkaar liggen om uit te gaan van een zekere mate van diversiteit.

Toegepast op de gegevens van het onderhavige onderzoek is aan de hand van de vervangingswaarde van de vloot en het aantal schepen per rederij een berekening gemaakt van de hoogte van het vermogen dat permanent geïnvesteerd is in de schepen van de 12 bij het onderzoek betrokken rederijen (uitgaande van een continuering van het bedrijf in zijn huidige vorm), waarbij een minimum van 30% van de vervangingswaarde is aangehouden.

BIJLAGE 9

Toelichting bij de berekening van de brutokredietruimte op basis van de boekwaarde op basis van de vervangingswaarde van de schepen

Bij de berekening van de brutokredietruimte stuit men op de moeilijkheid dat in het algemeen krediet wordt verleend op basis van de aanschaffingswaarde van de schepen. Bij een toenemende ouderdom van de schepen daalt enerzijds de boekwaarde door afschrijvingen, doch deze daling wordt anderzijds voor een deel gecompenseerd door de waardestijging van de schepen (in de jaren 1965 t/m 1968 gemiddeld 6,3% per jaar). Om nu een zo juist mogelijk beeld van de brutokredietruimte op de schepen te kunnen geven is een berekening gemaakt van het op een schip (koop prijs b.v. een miljoen gulden) drukende hypotheekbedrag in de achtereenvolgende jaren in vergelijking met de boekwaarde op basis van de vervangingswaarde bij een economische levensduur van 14 jaar en een stijging van de vervangingswaarde met 6,3% per jaar. Tijdens de eerste helft van de levensduur daalt de boekwaarde met 7,75% van de vervangingswaarde en tijdens de tweede helft met 6% per jaar. Voor de berekening van het maximale krediet is daarbij uitgegaan van een financiering van 50% met behulp van de Nationale Investeringsbank en 25% bij overige instellingen (zie ook hoofdstuk III § 2). Het elk jaar nog uitstaande leningsbedrag, uitgaande van een regelmatige aflossing van bovengenoemde leningen in respectievelijk 20 en 10 jaar, verhoudt zich dan als volgt tot de boekwaarde op basis van de vervangingswaarde:

Jaar	Boekwaarde op basis van de vervangingswaarde	Lening Nationale Investeringsbank	Overig krediet	Totaalstand leningen	Idem in procenten van de boekwaarde
0	1 000 000	500 000	250 000	750 000	75
1	980 600	475 000	225 000	700 000	71
2	954 900	450 000	200 000	650 000	68
3	921 800	425 000	175 000	600 000	65
4	881 100	400 000	150 000	550 000	62
5	831 200	375 000	125 000	500 000	60
6	772 000	350 000	100 000	450 000	58
7	701 800	325 000	75 000	400 000	57
8	647 900	300 000	50 000	350 000	54
9	584 900	275 000	25 000	300 000	51
10	511 200	250 000	-	250 000	49
11	425 900	225 000	-	225 000	53
12	327 900	200 000	-	200 000	61
13	215 800	175 000	-	175 000	81
14	88 200	150 000	-	150 000	170

Met behulp van deze berekende percentages is voor elk afzonderlijk schip de brutokredietruimte per ultimo 1964 t/m 1967 bepaald.

BIJLAGE 10

Begripsomschrijvingen

- Vervangingswaarde van een schip:** het op een bepaalde datum benodigde bedrag dat vereist is om op die datum een schip door een nieuw vaartuig met dezelfde inhoud en motorvermogen te vervangen; vervangingsinvestering.
- Permanente middelen:** hiertoe zijn gerekend:
1. het totale eigen vermogen, inclusief reserve herwaardering;
  2. leningen van directie en aandeelhouders;
  3. dat gedeelte van het vreemde vermogen op korte termijn (exclusief bankschuld), dat zich "permanent" vervangt bij continuering van het bedrijf.
Per ultimo 1964 en 1965 is hiertoe het gehele vermogen op korte termijn (excl. banksaldi) gerekend. Per ultimo 1966 en 1967 is het bedrag berekend op basis van de totale jaarkosten, in dezelfde verhouding waarin per ultimo 1965 het kortlopende vermogen stond tot de jaarkosten in 1965.
- Langlopende middelen:** het vreemde vermogen op lange termijn excl. leningen van directie en aandeelhouders.
- Kortlopende middelen:** de bankschulden en het overige vreemde vermogen op korte termijn na aftrek van het als permanent beschouwde gedeelte (zie "permanente middelen", onder 3).
- Permanente bestedingen:** tot de permanente bestedingen zijn gerekend:
1. dat gedeelte (zie bijlage 8) van het in de schepen geïnvesteerde bedrag, dat over een reeks van jaren beschouwd - rekening houdend met de leeftijdsopbouw van de vloot per rederij - daarin minimaal is vastgelegd;
  2. de overige vastgelegde middelen: terreinen, gebouwen, installaties, enz.;
  3. de vlottende activa (voorraden en vorderingen), omdat aangenomen moet worden dat bij continuering van het bedrijf steeds een vaste kern van vlottende activa aanwezig moet zijn die zichzelf als het ware vervangt.
- Langlopende bestedingen:** dat gedeelte van het in de schepen geïnvesteerde bedrag, dat niet permanent is vastgelegd.
- Kortlopende bestedingen:** liquiditeiten.
- Financieel weerstandsvermogen op lange termijn:** de mogelijkheid om toekomstige tegenvallers in de rentabiliteit, die uiteindelijk gevolgen zullen hebben voor de financiële positie, op te vangen. Er zal slechts financieel weerstandsvermogen op lange termijn aanwezig zijn indien de hoeveelheid permanente middelen een surplus vertoont boven de permanente bestedingen.

BIJLAGE 10 (vervolg)

Brutokredietruimte:

het totale bedrag aan langdurig tijdelijk vermogen, dat gezien de aard en de waarde van de activa kan worden aangetrokken, gesteld op:

1. een variërend percentage van de boekwaarde op basis van de vervangingswaarde van de schepen (afhankelijk van de ouderdom van de schepen, zie bijlage 9); vermeerderd met
2. 50% van de boekwaarde van de overige vastgelegde middelen.

Nettokredietruimte:

brutokredietruimte onder aftrek van het reeds op de balans voorkomende bedrag aan vreemd vermogen op lange termijn, vermeerderd met een positief liquiditeitssaldo respectievelijk verminderd met een negatief liquiditeitssaldo.

Liquiditeit op korte termijn:

de mate waarin de rederijen in staat zijn om aan hun financiële verplichtingen op korte termijn te voldoen. Hiertoe is het liquiditeitssaldo (verschil tussen kortlopende bestedingen en middelen) bepaald.

Cash-flow:

afschrijvingen, vermeerderd met netto-winst (eventueel verminderd met nettoverlies).

Financieel weerstands- vermogen op korte termijn:

de mogelijkheid om in de naaste toekomst tegenvalers in de liquiditeit op te vangen, afhankelijk van de hoogte van de nettokredietruimte, waarin begrepen het liquiditeitssaldo.

Dit weerstandsvermogen is in dit rapport uitgedrukt in een percentage van de totale jaarkosten.